

LUNDS
UNIVERSITET

Planering för lokal gemenskap

En fallstudie om planering för lokal gemenskap i Vallastaden.

Linnea Fahlström

Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi,

Lunds Universitet

Examensarbete för kandidatexamen i samhällsplanering,

SGEL36, 15 hp, augusti 2018

Handledare: Ann-Katrin Bäcklund

Abstract

This case study seeks to contribute to an ongoing discussion about planning for a sense of community by exploring which approach is used by the municipality of Linköping when planning for the neighbourhood Vallastaden. Vallastaden is presented as a neighbourhood planned to create meetings and a local sense of community. However, in times of increased mobility and digitalisation, this local scale of the community is being disputed.

The study investigates which planning solutions are described to increase social contacts and which understanding of the local community that is present in planning documents for Vallastaden. I have thereby answered the research question: *Is it possible to plan an urban neighbourhood to create a locally anchored community and how does the planning action in Vallastaden try to achieve this?*

A qualitative content analysis of planning documents has been conducted, contextualised in the background of a planning discourse concerned with personal meetings. By using a theoretical framework based on three perspectives: the lost community, the saved community and the liberated community, the study finds that the planning activity in Vallastaden is based on a belief that planning can increase possibilities for a local community through a densely built structure and common areas. The study though highlights the importance of reflection on theoretical assumptions made when planning for a locally anchored community.

Key words: Local community; Community lost; Community saved; Community liberated; Meeting places; Vallastaden.

Innehållsförteckning

Abstract	2
1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Avgränsning.....	5
1.3 Lokal gemenskap	6
2 Bakgrund	8
2.1 Tidigare planering för gemenskap	8
2.2 Gemenskapen i planeringsdiskursen.....	10
2.3 Privatsfärens expansion	12
2.4 Linköping.....	13
2.5 Vallastaden	13
3 Teoretiskt ramverk	16
3.1 Tre föreställningar av gemenskap.....	16
3.2 Möten mellan grannar	19
3.3 Teoretisk sammanfattning	23
4 Metod	24
4.1 Mötet med forskningsproblemet.....	24
4.2 Fallstudien.....	25
4.3 Datainsamlingen	25
4.4 Litteraturstudien.....	29
4.5 Analysmetoden	29
4.6 Metodologiska begränsningar.....	30
5 Analys.....	32
5.1 Fysiska lösningar för möten mellan grannar	32
5.2 Föreställningar om lokal gemenskap	36
6 Slutsats	46
6.1 Avslutande reflektion.....	47
7 Referensförteckning.....	50

1 Inledning

I dagens digitalt uppkopplade samhälle kräver vardagssysslor färre och färre steg över dörrtröskeln från det privata hemmet. Vi kan jobba hemifrån, ha tvättmaskinen snurrandes i det egna badrummet och beställa hem matkassen direkt till dörren. Denna utveckling innebär färre spontana möten där grannar kan interagera med varandra i vardagen. Urbanforskare har lyft ett varningens finger och talar om att detta sker på bekostnad av social interaktion och utebliven gemenskap (se exempel Putnam 2000; Olsson 1991). Samtidigt uppmärksammas att vi i allt större utsträckning har våra sociala kontakter spridda över större geografiska områden (se exempel Vilhelmson 2002). Betydelsen av social interaktion på lokal nivå tycks ha minskat.

Under de senaste decennierna har planering för ”möten” varit ett ständigt återkommande tema i planeringen av våra städer och stadsdelar. Moa Tunström (2009) ser mötesplatsen som en del av en planeringsdiskurs där ”mötesplatsen” används som en språklig signal för den levande, goda staden. Mötesplatsen används i planeringen för att skapa rumsliga sammanhang och främja gemenskap (Loit 2014; Gabrielsson 2007). I Linköpings nya stadsdel Vallastaden står planering för möten, social interaktion och gemenskap på lokal nivå i fokus. I visionsdokumentet för Vallastaden betonar Linköpings kommun att: *”Planering av närmiljön, grannskapet och hela bostadsområdet blir viktigt för att stärka de sociala banden hos de boende.”* (Linköpings kommun 2012a; 2012b)

Att vara del av en gemenskap är betydelsefullt för de flesta av oss men om förhållandet mellan de gemensamma behoven och de individuella behoven inte upplevs vara i balans blir det problematiskt. Å ena sidan kan den individ som saknar en önskad gemenskap känna brist på sammanhang och mening (Stenberg 2011:10). Å andra sidan kan den som upplever gemenskapen som påtvingad medvetet agera undvikande för att skydda den privata sfären (Bergman 1991b).

Behovet av den lokalt förankrade gemenskapen är omtvistat; har hemmets privatisering och de allt mer utspridda kontakterna ökat behovet av en lokalt förankrad gemenskap eller har den lokalt förankrade gemenskapen blivit onödig?

Är det ens möjligt att planera för en lokal gemenskap? Mot denna bakgrund undersöker uppsatsen hur lokal gemenskap¹ behandlas i Linköpings kommuns planering av Vallastaden.

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen som tar utgångspunkt i Linköpings kommuns plan-och visionsdokument för Vallastaden syftar till att studera hur stadsdelen har planerats för att skapa lokal gemenskap. Undersökningen genomförs i form av en fallstudie av Linköpings kommuns planering för Vallastaden. Uppsatsen ställer även vidare frågor om föreställningar om gemenskapens roll i samhällsplanering. Med stöd i ett teoretiskt ramverk som ger tre perspektiv på gemenskapens lokala anknytning söker jag svar på frågeställningen: *Kan man planera en stadsdel för att skapa en lokalt förankrad gemenskap och hur försöker man göra det i Vallastaden?*

Arbetet är strukturerat med hjälp av två underfrågeställningar:

- Vilka föreställningar om lokal gemenskap genomsyrar plandokument och visioner för Vallastaden?
- Vilka fysiska lösningar presenteras för att ge upphov till möten mellan Vallastadens invånare, och hur kan dessa lösningar motiveras och kritiseras?

1.2 Avgränsning

Uppsatsen är tematiskt avgränsad till att behandla föreställningar om lokal gemenskap i ett nyproducerat bostadsområde samt relationen mellan samhällsplanering och en lokalt förankrad gemenskap. Genom att använda begreppet *lokal gemenskap* önskar jag fånga olika perspektiv på vilken betydelse den fysiska närmiljön har för att vi ska upprätta sociala kontakter.

¹ Lokal gemenskap förstås i uppsatsen som en lokalt förankrad gemenskap, där människor genom kontakt med andra upprättar ett socialt sammanhang knutet till ett bostadsområde (se 1.3).

Begreppet är ett försök till översättning av den engelska termen *community* (se begreppsdiskussion 1.3). Studien avgränsar sig till de föreställningar om lokal gemenskap som finns i plan- och visionsdokument som är vägledande för kommunal planering och fysisk byggnation. Centralt är att problematisera föreställningar om planeringens möjligheter och begränsningar att planera för en lokal gemenskap. Uppsatsen avgränsas geografiskt till det nyligen uppförda bostadsområdet Vallastaden², beläget i Linköpings kommun.

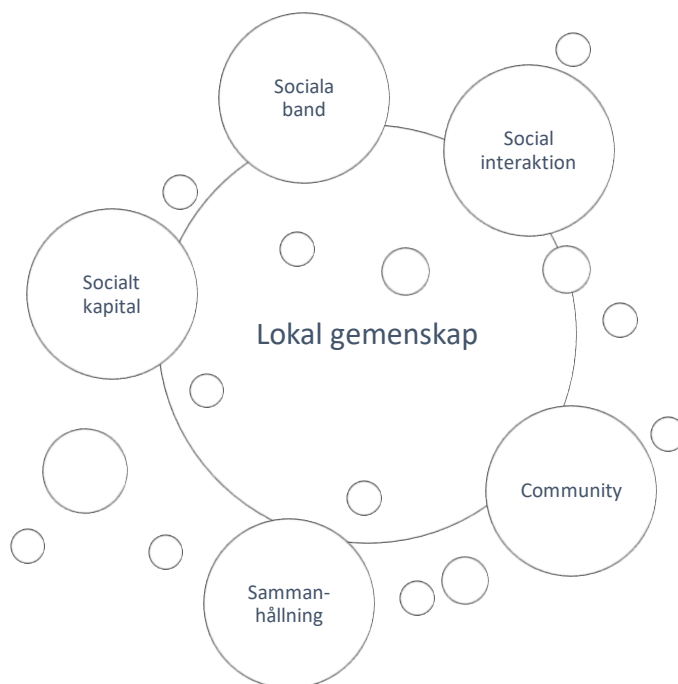
1.3 Lokal gemenskap

Sociologen Henrik Stenberg (2011:11) förstår gemenskapen som en känsla av sammanhang som ger individen upplevelsen av att vara en del av en social värld som är av betydelse. I en urbanteoretisk kontext används det engelska begreppet ”community” för dessa sociala världar, ofta med en betoning på sammanhangens rumsliga avgränsning. Under senare tid har begreppet community associerats med ett normativt idealt stadsliv (Tunström 2009; Thompson 2013). Sociologen Zygmunt Bauman beskriver hur community-begreppet alltid förstås som positivt. Det finns inte någon negativ community, utan då benämns det med andra ord så som ”ghetto” eller ”dåligt sällskap” (refereras i Tunström 2009:119). Kulturgeografen Moa Tunström förstår community-begreppet som ett socialt klimat knutet till en viss plats (Tunström 2009: 119).

Entydigheten i community-begreppet tycks förutsätta en likhet innanför gränserna och olikhet utanför, vilket kan få inkluderande och exkluderande följder (Paddison 2001). Tunström (2009) kritiserar på ett liknande sätt den svenska planeringsdiskursens idealiserande av gemenskapens likhet, de direkta mötena och den lokala gemenskapen. En icke-ifrågasatt konstruktion av en lokal gemenskap riskerar att osynliggöra grupper som inte uppfattas tillhöra den gemensamma ”kulturen” eller inte ses bidra till de ”goda möten” som normen föreskriver. Tunström (2009:120) ser även risker med att det potentiellt obehagliga och otrygga göms undan till förmån för en skönmålad tolkning av stadslivet.

² Vallastaden var under september 2017 plats för en bo- och samhällsexpo vilket innebar att området visades upp från 2–24 september. Utställningar anordnades utifrån ett antal teman och bostäder visades upp för allmänhet och branschfolk. Ibland används ordet bomässa eller enbart expo med samma betydelse. Ett annat exempel på en bo- och samhällsexpo är Bo01 som arrangerades i Västra Hamnen i Malmö år 2001.

Lokal gemenskap som begrepp används sällan uttryckligen i visioner för nybyggda områden. Istället skrivs det om möten, mötesplatser, sociala nätverk och sociala band (Tunström 2009). För att studera föreställningar om lokal gemenskap i Vallastaden kommer plan-och visionsdokumenten analyseras utifrån ett teoretiskt ramverk för att kunna utläsa icke-uttalade uttryck kring lokal gemenskap. I forskningslitteraturen är begreppen som anknyter till lokal gemenskap många, bilden nedan visar några som identifierats under inläsningsfasen. Samtliga av dessa kommer inte att diskuteras i uppsatsen men figuren nedan visualiserar ett svårfångat ämnesområde.

Figur 1: Översikt av begrepp som angränsar till begreppet lokal gemenskap.

Min definition av *lokal gemenskap* utgår utifrån resonemanget ovan, både ifrån Stenbergs (2011) definition av gemenskap, förståelser av det engelska begreppet ”community” och konkretiseras i följande: *En lokal gemenskap uppstår i ett lokalt sammanhang; när människor genom interaktion med andra upprättar ett socialt sammanhang knutet till sitt bostadsområde. Den lokala gemenskapen är inte entydigt positiv.* Genom denna definition är det möjligt att studera planeringens möjligheter och begränsningar att skapa kontakt mellan människor i det lokala sammanhanget.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenteras samhällsplanering för lokal gemenskap utifrån en historisk, diskursiv och geografisk kontext. Gemenskapens roll i samhällsplaneringen är föränderlig. Att vara medveten om tidigare planering för lokal gemenskap och samtidigt sätta den lokala gemenskapen i ett nutida och geografiskt sammanhang ger förutsättningar för den kommande diskussionen om möjligheter och svårigheter med planering för en lokal gemenskap

2.1 Tidigare planering för gemenskap

Under tiden kring sekelskiftet 1800/1900 växte en kritik mot den industriella staden. Stadens påtvingade närhet ansågs leda till alienation och avståndstagande individer snarare än utvecklade relationer och gemenskap. Detta sågs som en fara, inte bara för individen, familjen och gruppen utan också för demokratin (Bergman 1991a; Urban 2002). Under denna tid växte idén om grannskapet fram. Grannskapet, de nära omgivningarna kring hemmet, skulle avgränsas i sociala enheter med ett invånarantal på några hundra. Likt den lilla lantbyn, som stod förebild, så skulle människors vardagsliv med arbete, skola och fritid åter sammanflätas för att skapa sammanhang, tillhörighet och respekt för varandra (Olsson 1991; Bergman 1991a).

I den samtidigt framväxande sociologiska disciplinen beskrev Charles H. Cooley 1909 grannskapet som en *primärgrupp*, en plats där relationer var täta, tillitsfulla och lojala (Refereras i Franzén & Sandstedt 1981:46). Den lilla, stabila gruppen är av stor betydelse för mänsklig trygghet och identitet. Primärgruppen skiljer sig från *sekundärgruppen*, som enligt Cooley, istället är de specialiserade, instrumentella relationer som syftar till att uppnå någon form av egenvinning (Refereras i Olsson 1991:58). Primärgrupperna ansågs hotade av den moderna stadens anonymitet, gemenskapen hade förlorats. Till skillnad från landsbygdens gruppssamhälle sågs staden som bestående av ytliga och kalkylerande kontakter (Urban 2002:62).

Efter andra världskriget fick denna anti-urbana retorik genomslag även i Sverige. Den svenska sociologen Torgny T. Segerstedt skrev under 1940-talet hur en avsaknad på primärgrupp orsakar otrygghet och osäkerhet hos individen. Individen börjar då längta efter en ledare vilket gör individen benägen att hamna i diktatur. För att få den demokratiska människan att växa krävs enligt Segerstedt en demokratisk grogrund i form av en aktivt samarbetande gemenskap (Refereras i Urban 2002:62). Bostadsbristen i Sverige var hög och planer för bostadsbyggandet formulerades (Urban 2009). I den bostadssociala utredning som tillsattes står:

”Den grupp-gemenskap som tidigare fanns i familjen, grannskapet, samhället, har mer eller mindre grundligt upplöst. [...] I storstadens bostadsdistrikt har man ingen eller blott svag förankring. Man är anonym, känner blott en och annan, ofta ej ens dem som bor i samma hus.”

ÅHRÉN 1945:612.

Utredningen argumenterade för att tätorterna skulle delas upp i grannskap, utformade i hög grad som självständiga enheter. De så kallade grannskapsenheterna innehöll gemensamhetsanläggningar där invånarna skulle sammanstråla kring gemensamma aktiviteter (Åhrén 1945:623f). På detta sätt skulle en grupp-gemenskap åter skapas.

Grannskapets utopiska idé blev allt mer kritiserad under 1950- och 1960-talen. De tidigare byggda områdena kritiserades för en ”småborgerlig arkitektur” och sociologiska studier hade funnit att invånarna inte umgicks lika mycket som väntat i de byggda gemenskapssanläggningarna (Olsson 1991:66). Under 1960-talet rationaliserades samhällsplaneringen och i det expansiva förortsbyggandet byttes tanken om gemenskap och sociala visioner mot trafikseparering och ekonomiska utvärderingar (Urban 2002:59). Den yttre miljön i grannskapet kom nu att diskuteras främst utifrån ett funktionellt perspektiv såsom bilframkomlighet och tillgång till boendeservice (Franzén & Sandstedt 1981:310f). Samtidigt sågs hotet mot demokratin i annat ljus, det var inte längre primärgruppernas försvagning som skapade oro utan istället den försvagade offentliga debatten. Istället för grannskapsenheternas halvprivata arenor argumenterades det för offentliga mötesplatser (Urban 2002:48).

Under 1970-talet blev dock förorterna kritiserade för att de hade misslyckats med just grannskapets sociala idé (Urban 2002:52). Förortsbyggandet hade orsakat ensamhet, identitetsbrist och frånvaro av både informell social kontroll och informella hjälpsystem.

Samtidigt kvarstod ett ifrågasättande av möjligheterna att ”bygga för gemenskap” (se exempel Saarkoppel 1972). Istället för att skapa gemenskap med hjälp av fysiska åtgärder, så som under grannskapsplaneringens 1940–50-tal, argumenterades under 70-talet istället för att kontakter och därmed gemenskap skulle skapas genom aktivitet (Urban 2002: 53). Meningsfulla sociala nätverk krävde gemensamma intressen och något att göra. Sandqvist och Franzén (1981:40) refererar till servicekommitténs uttalande från 1973:

”Att göra saker tillsammans skapar gemenskap, och grupp känslan är en förutsättning för identifikation — med huset, kvarteret, området. Engagemang i en grupps problem och idéer leder ofta till en vilja att ta ansvar, påverka och förändra.”

SOU 1973:24:81.

Genomgående under 70- och 80-talen var projekt med utgångspunkt i att människor lär känna varandra bara man låter dem mötas (Urban 2002: 54f). Under 80-talet blev dock det fysiska grannskapet åter uppmärksammat genom renoveringsinitiativ och förnyelseprojekt som syftade till att attrahera personer med högre inkomster till utsatta områden. Dessa projekt motiverades enligt Urban (2002:53) ofta som ett sätt att öka de boendes kontaktmöjligheter vilket skulle generera ett bättre boendeklimat. Under 1990-talet initierades verksamheter som skulle skapa engagemang hos invånarna och därmed generera en stärkt lokal gemenskap. Även efter millenniumskiftet har detta synsätt hållit sig kvar.

Sammanfattningsvis har en planering för gemenskap genomsyrat 1900-talet. Angreppssätten har dock varierat. Ibland en stark tilltro till planeringens fysiska möjligheter att planera för lokal gemenskap. Ibland en kritik mot detta antagande då planering för lokal gemenskap ansågs verkningslös. Ibland en gemenskap knuten till halvprivata rum i grannskapsenheten och ibland med grund i offentliga rum med en vidare utblick mot hela staden.

2.2 Gemenskapen i planeringsdiskursen

Kulturgeografen Moa Tunström (2009) presenterar i sin avhandling en dominerande diskurs i svensk planering efter millenniumskiftet där gemenskapen fortsatt har en central roll. Tilltron till att planerare och medborgare tillsammans kan skapa goda, gemensamma visioner är hög.

Den täta, blandade staden står enligt Tunström som ett ideal där oplanerade möten är önskvärda och platser som möjliggör dessa möten presenteras som exempel på ”bra” planering. Tunström (2009:59) presenterar en planeringsdiskurs där det lokala livet i kvarteret har blivit en lösning för att skapa den hållbara staden, med minskade transportbehov, ökade sociala kvaliteter och en vackert utformad närmiljö.

Planering för *stadslivet* har blivit en vedertagen planeringsverksamhet som innefattar både det föränderliga och det trygga, det mångfacetterade och det trivselskapande. Tunström (2009) hävdar att detta möjliggör stöd från både förespråkare av den lilla staden och den stora staden. Genom att dela upp platser i stad och icke-stad, täta och glesa, struktureras värderingar kring den ”bra” och den ”dåliga” platsen. I centrum för dessa värderingar står den ”traditionella” staden och den ”moderna” staden. Den moderna staden förstådd som efterkrigstidens planering beskrivs med ord såsom ”funktionsseparering”, ”förort” och ”miljonprogram”. Den traditionella staden beskrivs som tvärtom, i termer av ”stadsmässighet”, ”kvarter” och ”torg”. Genom planeringsdiskursen har den traditionella staden blivit idealet medan den moderna staden får rollen som problembild, som en parentes i historien utan karaktär. Tunström (2009:171) förstår detta som att den svenska planeringsdiskursen sörjer en förlorad stad och ett förlorat stadsliv.

Den planeringsdiskurs som Tunström (2009) beskriver kan sammanfattas i fyra huvuddrag:

- Den täta, blandade staden
- Stadslivet – både tryggt och föränderligt
- Den traditionella staden har förlorats
- Goda möten

Tunström (2009:44) är kritisk till att den dominerande diskursen presenterar en föreställd konsensus; att det är den täta och traditionella staden ”vi alla vill ha”. Likaså kritiserar Tunström en förenklad föreställning om att möten alltid är av godo:

”Offentliga rum och mötesplatser ges övervägande positiva associationer och intentioner. I portar och prång träffar man [...] ’någon man känner’ då det ger mötet och platsen en god mening. I en stad där alla ’kan, vågar och vill’ vara i det offentliga rummet finns bara goda intentioner, och inte heller några som måste vistas där ofrivilligt.”

TUNSTRÖM 2009: 112f.

Arkitekturforskaren Catharina Gabrielsson (2006:57) hävdar liknande att planeringens metaforer bygger på ett antal föreställningar som bör granskas. Det finns ett underförstått antagande om att mötesplatsen främjar trivsel och gemenskap. "Mötet" förstås på detta sätt som träff mellan likar där "samtalet" är en ömsesidig bekräftelse i ett homogent samhälle byggt på en demokrati där alla är överens.

Sammanfattningsvis förstås den lokala gemenskapen i denna uppsats som del av en nutida planeringsdiskurs. Begrepp såsom "traditionell stad", "gemenskap", "stadsliv" och "mötesplatser" har omfamnats av planeringsverksamheten men har från vetenskapligt håll kritiserats för att förenkla en heterogen och komplex stad.

2.3 Privatsfärens expansion

Fram till och med 1930-talet var enrumslägenheten en vanlig bostad för städernas arbetarfamiljer. Toalettbesök och tvätt skedde till stor del utanför bostaden, i halvprivata utrymmen och delvis i kollektiva former. Radions intåg ökade möjligheterna till underhållning i hemmen men de var länge rätt begränsade (Olsson 1991). Senare under 1900-talet blev lägenheterna större, bilen gjorde sitt intåg och tv:n förändrade underhållning i hemmet. Enligt sociologen Sören Olsson (1991:72) har detta inneburit att gränsen mellan privatsfären och "livet där utanför" har stärkts, vilket har förändrat villkoren för livet i grannskapet. Ytterligare ett exempel som förändrar livet i grannskapet är den minskade betydelsen av gemensamma tvättstugor, när den egna tvättmaskinen i nybyggda områden idag tycks blir allt vanligare (Smedberg & Wallsson 2017).

Tiden efter att Olsson 1991 skrev sin text har dominerats av en omfattande digitalisering vilket också kan ses som omvälvande för livet i grannskapet. Mobilitetsforskaren Bertil Vilhelmsson (2002:59) beskriver samhällsutvecklingen i två delvis motsägande tendenser, en *inåtsträvande* och en *utåtsträvande*. Detta kan exemplifieras i vårt digitala samhälle. Å ena sidan möjliggörs kontakter oberoende av geografiskt avstånd. Å andra sidan ges möjlighet att koncentrera våra nätverk och aktiviteter utifrån den egna bostaden.

Mot denna bakgrund förstås villkoren för den lokala gemenskapen som i förändring.

2.4 Linköping

Linköping är Sveriges femte största kommun och ligger centralt i Östergötlands län. Under 2000-talet har kommunen upplevt en stark befolkningstillväxt.

Folkmängd i Linköpings kommun 1997–2017, redovisad var femte år:

1997:	2002:	2007:	2012:	2017:
132 080	135 066	140 367	148 521	158 520

(Statistiska Centralbyrån 2018)

Linköping presenteras i kommunens översiktsplan som en mellanstor stad med relativt gles bebyggelse. Förtätning och sammanbyggande av stadens delar betonas. Detta ska skapa en större sammanhållning, en ökad överskådlighet och ett starkare varumärke för staden (Linköpings kommun 2010).

2.5 Vallastaden

I Linköpings kommun, omkring tre kilometer sydväst om stadens centrala delar ligger Vallastaden, en ny stadsdel som växt fram till Linköpings bomässa 2017. Området är placerat på tidigare åkermark angränsande till campusområdet kring Linköpings universitet och bostadsområdet Lambohov.

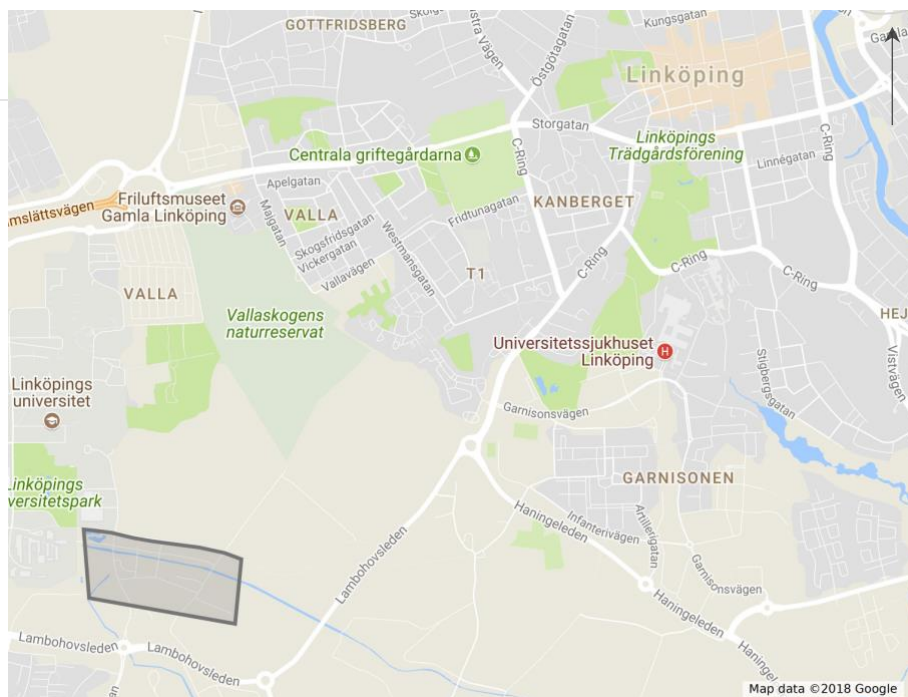

Bild 1: Vallastadens lokalisering i förhållande till resten av Linköping. Vallastaden är gråmarkerat.

Arbetet med Vallastaden startade under 2011 då Linköpings kommun tog fram en vision om en ny stadsdel som skulle bli ett steg i att knyta ihop Linköpings universitet med stadens centrum. I början på 2012 togs beslutet att den nya stadsdelen skulle visas upp i form av en bomässa, en utställning av nya bostäder under den övergripande visionen: ”Människan bygger staden” (Linköpings kommun 2012a:3).

Linköpings kommun bjöd in till en arkitekttävling som bedömdes av en jury bestående av arkitekter, universitetsrepresentanter och två kommunalråd. Det vinnande förslaget ”Tegar” togs fram av arkitektbyrån Okidoki Arkitekter AB och 18 september 2012 ställde sig kommunstyrelsen bakom att förslaget skulle vara vägledande för den kommande planprocessen (Linköpings kommun 2013a).

Utformningsförslaget ”Tegar” bygger på den oskiftade byns indelning av jordbruksmarken. Området delas in i vångar (kvarter) som i sin tur delas i tegar. En teg är en mindre del av kvarteret som bebyggs med olika typer av byggnader. I utformningsförslaget presenteras *felleshusen* vilka är gemensamma byggnader med tillhörande växthus och markområden som ska skötas och disponeras av de boende i respektive kvarter (Linköpings kommun 2013a).

I fellehusen planeras för övernattningsrum och vistelserum som är bokningsbart av kvarterets boende (Intervju. Boende 2018-07-09).

Bild 2: Fellehuset "Initiativet". Foto: Linnea Fahlström 2018-06-29.

Juridiskt regleras fellehusen i form av gemensamhetsanläggningar som förvaltas av samfällighetsföreningar där respektive kvarters fastigheter är delaktiga (Linköpings kommun 2013a:20). Fastighetsägarna förbinder sig till att vara med i fellehusets samfällighet och bekosta sin andel av anläggandet av byggnaden, underhåll och drift (Linköpings kommun 2017:10).

Vallastaden utformas med en tät bebyggelsestruktur, småskalig fastighetsindelning och smala gatuutrymmen. Gatustrukturen i Vallastaden utformas utifrån ett "fotgängarperspektiv" där den huvudsakliga målgruppen är gående och cyklister. På kvartersgatorna som finns inom stadsdelen kan personbilar och färdtjänst ta sig fram medans tung trafik inte får köra där. För att säkerställa den småskaliga fastighetsindelningen fastställdes i detaljplanen fastighetsbestämmelser för stadsdelen (Linköpings kommun 2013a; 2013b).

Vallastadens bo- och samhällsexpo genomfördes 2–24 september 2017 då Vallastadens första etapp, med omkring 1000 bostäder och sju fellehus invigdes. Ytterligare bostäder är under byggnation och planering i Vallastaden (Linköpings kommun 2018a).

3 Teoretiskt ramverk

I tidigare forskning om engelskans ”community” eller svenskans ”grannskap” förekommer en uppställning av tre olika på perspektiv på lokal gemenskap; *community-lost*, *community-saved* och *community-liberated* (se exempel Urban 2002; Wellman 1979). Jag kommer här att översätta de olika skolorna till den förlorade gemenskapens-, den räddade gemenskapens- och den befriade gemenskapens perspektiv. Centralt i uppsatsen är antagandet att det krävs social interaktion mellan de boende för att gemenskap ska uppstå. Men som sociologerna Ida Marie Henriksen och Aksel Tjora (2013) betonar - social interaktion äger inte rum i ett vakuum opåverkat av den fysiska omgivningen. Därav presenteras teorier om möten mellan grannar i relation till den fysiska miljön. Dessa teorier kommer att kategoriseras in i de tre perspektiven på lokal gemenskap. Genom att utveckla ett redan existerande teoretiskt ramverk, läggs grunden för analysen som genererar en ökad förståelse om vilka föreställningar om lokal gemenskap som genomsyrar samhällsplaneringen i Vallastaden.

3.1 Tre föreställningar av gemenskap

Den förlorade gemenskapen (Community-lost)

Den förlorade gemenskapens perspektiv utgår ifrån att en värdefull gemenskap har gått förlorad i den moderna staden. Förebilder finns i landsbygden, i byar och i småskaliga samhällen karakteriserade av starka band och primärkontakter som lojalt och tillitsfullt ställer upp för varandra. Att vara grannar innebär enligt perspektivet att en social kontakt medföljer; inte för att du har sökt dig till dem eller företrädesvis tycker om dem, utan för att de finns där inom samma geografiska område (Olsson 1991:55).

Det förlorade gemenskapsperspektivet präglade grannskapsplaneringens inledning (se 2.1). Kritiken mot industrialiseringen var kraftig, arbetsdelningen ansågs ha splittrat samhället, det fanns inte längre ett ömsesidigt beroende av varandra och de tidigare primärkontakterna hade ersatts av anonymitet (Urban 2002:62). Utgångspunkten är således att lokal gemenskap är önskvärdt och avgörande för att invånare ska:

- Ha möjligheten till hjälp och stöd i olika livssituationer
- Känna av trygghet, identitet och gemenskap
- Ha möjligheten att tillsammans lösa problem
- Skapa en form av informell social kontroll, med gemensamma normer, till exempel hur man lämnar tvättstugan efter sin tvättid, hur man visar hänsyn till grannar och sänker ljudvolymen nattetid (Olsson 1991:53).

Perspektivet tar avstamp i en deterministisk idé. Övertygelsen är att staden kan (och ska) planeras för gemenskap och att den fysiska utformningen kan främja primärgrupperna familjen och grannskapet. Under grannskapsplaneringens inledning hävdades att konstruktionen av små, avgränsade enheter i staden skulle skapa solidariska och lokala gemenskaper. Anläggning av gemensamhetsanläggningar där invånarna själva får ta ansvar ansågs bidra till att grannskapet främjades som primärgrupp. I första hand sågs grannskapsenheten syfta till att underlätta för barnfamiljer. Barnstugor och gemensamma uterum för lek och vistelse utgjorde komplement till den egna bostaden som skulle samlas för att ett kollektivt liv naturligt skulle uppstå (Franzén & Sandstedt 1981).

Den räddade gemenskapen (Community-saved)

Enligt den räddade gemenskapens perspektiv har gemenskapen inte förlorats i den moderna staden utan ”räddats” och intagit en ny form. Det sociala livet i den lokala gemenskapen är inte enbart primära kontakter utan även andra svagare band (Urban 2002:66). Inom perspektivet lyfts forskning som visar på att de flesta inte önskar alltför nära kontakter med sina grannar (se exempel i Olsson, et al. 1997), även om detta inte kan likställas en önskan om fullständig isolering. Även det faktum att de primära kontakterna av familj och nära vänner lika gärna kan vara bosatta på andra platser i den moderna, mer rörliga staden används som argument (Urban 2002:67).

Sociologen Mark Granovetters arbete kring nätverksteorier har varit inflytelserikt för detta perspektiv. Han argumenterar för att starka band (primärkontakter) ofta innebär homogenitet och gruppisolering samt att starka band sällan fungerar som en bro mellan olika nätverk, något som är avgörande för informationsspridning (Granovetter, 1983:15).

Därmed förespråkas att även *sekundära kontakter*, svaga band är en viktig del av gemenskapen, inte minst för individens socialisering i ett komplext, modernt samhälle som inte är homogent.

För att ge möjlighet till svaga band som kan ge trygghet och trivsel i bostadsområdet förespråkas mötesplatser som ger förutsättningar för icke-förpliktigande relationer.

Mötesplatsen ger också möjligheten att värdera vilken slags kontakt man önskar med olika grannar och även med vilken intensitet man önskar vara delaktig i den lokala gemenskapen (Urban 2002:68).

Den befriade gemenskapen (Community-liberated)

Föreställningen om den befriade gemenskapen utgår ifrån att den moderna stadens brist på lokalt förankrad gemenskap inte behöver vara något negativt. Istället kritiseras antagandet att individen överhuvudtaget har ett behov av att knyta starka *eller* svaga kontakter just i den lokala bostadsmiljön. Den lokala bostadsmiljön kan istället ses som endast en av många arenor där vi odlar sociala kontakter. Det argumenteras för att vi inte längre är primärt beroende av att vistas i bostadsområdet för att klara vardagslivet (Urban 2002).

Den befriade gemenskapens perspektiv betonar stadens heterogenitet och många möjligheter att upprätthålla sociala relationer. Särskilt eftersom man bara håller kontakt med de man finner ett värdefullt utbyte med (Urban 2002). Dessa personer kan såklart också finnas i närområdet. Barry Wellman (1979) påvisar dock i sin nätverksstudie att grannrelationer sällan är starka och att människor tenderar att ha en stor del av sina kontakter utanför det direkta närområdet. Han betonar rörlighetens påverkan på upprättandet av kontakter. Bilen och telefonen har gjort det lättare för oss att hålla kontakt med personer över längre distans. Wellman (1979:1217) argumenterar för att gemenskaper kan frodas och fungera stödjande även om de inte är lokalt förankrade.

Den befriade gemenskapens perspektiv kan också förstås som ett uttryck för en befrielse från en social kontroll som har präglat de små lokalsamhällena, de lokalsamhällen som den förlorade gemenskapen ser upp till. I det lilla samhället får avvikande beteenden stor betydelse.

Detta förklarar sociologen Bosse Bergman (1991b:80f) i termer av offentligt och privat på så sätt att allt som sker i offentligheten i det lilla samhället kan relateras till ett privatliv som delvis är bekant. Mötesplatser i gemensamma rum är viktiga men möten bör ske i det offentliga rummet på olika serviceinrättningar. Viktigast är att kontaktskapandet ska vara frivilligt och baserat på gemensamma intressen snarare än närhet (Urban 2002:71).

Ett för perspektivet centralt antagande är att kontaktskapande inte endast byggs upp av ett visst antal människor och fysisk närhet. Det krävs även någon form av samhandling bestående av gemensamma arbetsuppgifter eller intressen, social likhet, en önskan om att lära känna varandra, eller tid och kontinuitet (Urban 2002:69). Saknas detta så saknar arenan betydelse oavsett hur den fysiskt avgränsas. På detta sätt argumenterar den befriade gemenskapens perspektiv för att den lokala, sociala gemenskapen inte går att planera för.

3.2 Möten mellan grannar

Mötet i bostadsområdet

Arkitekten Jan Gehl (2011:13) beskriver hur offentliga ytor i ett bostadsområde kan inbjuda till en rad olika sociala aktiviteter. Hälsningar, småprat, diskussioner och lek kan uppstå genom gemensamma intressen och för att människor ”känner varandra” ibland inte baserat på mer än att de ofta ser varandra.

Arkitekturforskarna Ulla Berglund och Ulla Jergeby (1998:55) konstaterar dock att den förvärvsarbetande i allmänhet upplever det främmande att till vardags gå ut för att ”möta någon” i den egna stadsdelen. De beskriver hur den fysiska miljöns karaktär och utformning kan vara betydelsefull men framförallt betonar de att det finns en föreställning om att man bara går ut i fall det är till någon ”nytta”. Det finns helt enkelt inte anledning nog att gå ut från hemmet ut i grannskapet.

Sociologerna Ida Marie Henriksen och Aksel Tjora (2013) argumenterar för att den lokala närmiljön runt bostaden kan ge plats åt vad de kallar för ”sammankomster” [*gatherings*] när grannar lägger märke till varandra och kanske då och då yttrar någon hälsningsfras. Men detta är inte samma sak som ett ”möte” [*encounter*]. För att en sammankomst ska bli ett möte krävs enligt Henriksen och Tjora någon form av ”svepskäl” [*pretext*] som utvecklar interaktionen till något mer än artigt hälsande. Barn som leker i ett bostadsområde kan skapa svepskäl för de vuxna som tittar på. Den fokuserade koncentrationen på barnen i lekparken ger de bevakande föräldrarna ett ämne för samtal. Ett annat svepskäl är hundägare som kan byta några ord när de möts på promenaden (*ibid.*:2119). Men det kan också vara aktiviteter såsom snöskottning, lövkrottning, däckbyte på bilen som i säsong kräver utomhusaktivitet från många under ungefär samma tid (*ibid.*:2116). Även ett gemensamt problem som till exempel ett ”för högt” höghus som planeras intill tjänar enligt Henriksen och Tjora (*ibid.*:2120) som ett svepskäl som skapar en gemensam uppmärksamhet som legitimerar en inledning till samtal.

De presenterade teorierna ovan visar på en diskussion om vad som skapar möten mellan grannar. Om det räcker med att se varandra ofta för att vi ska interagera med varandra, om det krävs någon form av ”nyttosaktivitet” som gör att vi lämnar bostaden och blir tillgängliga för möten eller om vi måste ha något gemensamt att rikta vår uppmärksamhet emot för att interaktion ska legitimeras.

Distans till grannen

Urbanforskaren Ali Madanipour (2003:141) förstår den lokala gemenskapen [*community*] som ett mellanting i rummets organisering som suddar ut den tydliga gränsen mellan den privata och det offentliga. Å ena sidan kan den lokala gemenskapen skapa halvprivata sfärer där de boende känner kontroll och de icke-boende känner sig som ”outsiders”. På detta sätt förstör den lokala gemenskapen den privata sfären utöver det egna hemmet. Å andra sidan kan den lokala gemenskapen ses härska över individen och på så sätt inkräkta på individens privata sfär. Detta genom att möjligheterna till privatliv kan minska när gemensamma platser och en stark lokal gemenskap leder till att individen indirekt och direkt övervakas av den gemensamma gruppen.

Urbansociologen Susanne Urban (2002:67) presenterar sin optimala lösning som ett lokalt, socialt liv med några men inte allt för förpliktigande grannkontakter. Sociologen Bosse Bergman (1991b) menar att en påtvingad gemenskap orsakad av grannskapets rumsliga uppbyggnad, kan få en rakt motsatt effekt. Upplevelsen av en påtvingad gemenskap leder istället till olika beteenden för att skydda sig mot kontakter som upplevs påträngande. Landskapsarkitekterna Sten Göransson och Mats Lieberg (2002:85) hävdar att det är ett centralt behov att upprätthålla en tydlig gräns mellan hemmets privata sfär och det gemensamma eller halvprivata i bostadsområdet. På så sätt ges möjligheten till distans och ett självbestämmande över när och av vem den privata gränsen ska överskridas. Grannen är endast i undantagsfall välkommen in i det privata hemmet. Att träffa på grannen i tvättstugan, på gården eller i trapphuset ger både möjlighet att dra sig tillbaka och ingen står ”ansvarig” för hur samspelet fortlöper (Olsson et al. 1997:51).

Redogörelsen ovan argumenterar för vikten av att hålla en balans mellan det privata och det gemensamma för att en lokal gemenskap ska utvecklas. Detta kan liknas vid de svaga band som omnämns av den räddade gemenskapens perspektiv.

Det halvprivata rummet

Det *halvprivata rummet* definieras av Boverket som en plats som känns som hemma men delas med grannar, där man känner igen de allra flesta som vistas där (Boverket 2008). I den genomgångna litteraturen är det halvprivata rummet omdiskuterat. Landskapsarkitekten Eva Kristensson (2007) betonar den halvprivata gårdens möjliggörande av en lättillgänglig vardagsgemenskap, där de boende själva får bestämma om och när de vill möta sina grannar. Bosse Bergman (1991b) förespråkar istället det offentliga rummet. Han hävdar att halvprivata miljöer gör invånarna i ett område hänvisade till enbart varandra. På grund av detta behöver individen ta ställning: att ställa sig utanför eller bli en aktör i det sammanhang som bebyggelsen påbjuder. Detta leder enligt Bergman (1991b:88) till att vi i många fall avstår från att inleda och utveckla sådana kontakter.

Det halvprivata rummet är således en viktig komponent i planering för lokal gemenskap. Kristersson betonar dess positiva möjligheter på ett sätt liknande den räddade gemenskapens perspektiv medan Bergman ser begränsningarna i att det halvprivata rummet på ett sätt liknande den befriade gemenskapens perspektiv.

Kritik mot att planera för lokal gemenskap

Arkitekturforskaren Arza Churchman (1999:402) är kritisk till att planerare och forskare tenderar att uttrycka sig deterministiskt utan att grunda sina uttalanden i något som faktiskt går att bevisa. Churchman hänvisar till en plan som hävdar att ”genom att vistas i det offentliga rummet, lär invånarna känna varandra och ser efter sin gemensamma säkerhet” (Citatet i ursprunglig engelsk form hämtat från Audirac & Shermyen (1994) refereras i Churchman 1999:402) Churchman hävdar att vi inte på något sätt kan förutse mänskliga beteenden. Vi kan inte veta om invånare överhuvudtaget kommer vistas i detta offentliga rum och om de gör det, kommer att lära känna varandra. Vi kan inte heller veta om invånarna kommer att känna att det är deras ansvar att se efter säkerheten. Churchman (1999:402) uppmanar därför till att sluta använda ett sådant deterministiskt språk och börja erkänna att den fysiska planeringen samspelar med många andra variabler, inte minst individuella val.

Churchmans uttalande ger i denna uppsats ett kritiskt perspektiv genom att ifrågasätta planeringens påstådda möjligheter att skapa lokal gemenskap.

3.3 Teoretisk sammanfattning

Sammanfattningsvis har jag i detta teoretiska kapitel presenterat tre perspektiv på lokal gemenskap samt ett urval av tidigare forskning om möten mellan grannar som identifierats genom litteraturstudien. Genomgången resulterar i en teoretisk sammanslagning där jag har placerat in den tidigare forskningen i de tre perspektiven om lokal gemenskap. Allt eftersom arbetet fortlöpte utkristalliserades fem teman som utgör centrala skillnader mellan perspektiven. Detta ramverk utgör studiens analysverktyg.

Tablå 1: Tre perspektiv på gemenskap i bostadsmiljön

TEMA:	Den förlorade gemenskapen	Den räddade gemenskapen	Den befriade gemenskapen
LILLA BYN - STORA STADEN	Den stora staden förstör den gemenskap som tidigare fanns i den lilla byn. Det tidigare ömsesidiga beroendet i den lilla byn har ersatts med anonymitet i staden.	Den stora staden skapar en ny form av lokal gemenskap, byggd på svaga band. Gemenskapen i staden är annorlunda än gamla tiders byggen.	Den stora staden innebär en befrielse från den lilla byns sociala kontroll. Den stora staden erbjuder möjligheten att upprätthålla endast de kontakter som man finner ett värdefullt utbyte med.
PRIVAT - GEMENSAMT	Nära kontakter i bostadsmiljön skapar en känsla av tillhörighet och trygghet och ger upphov till spontana möten.	Det är viktigt att hålla en balans mellan det privata och det gemensamma. Kontakter i närmiljön kan skapa trygghet men en upplevd påtvingad gemenskap leder snarare till ett undvikande beteende.	Gemenskap ska baseras på gemensamma intressen inte på geografisk närhet. Täta kontakter i närområdet leder till att det egna privatlivet blir för offentligt inför andra.
STARKA BAND - SVAGA BAND	Starka band mellan grannar är viktiga för att skapa trygghet och lojalitet. Svaga band gör individen lättpåverkad, vilket hotar det demokratiska samhället.	Svaga band mellan grannar är viktiga för informations-spridning och trygghet. Starka band riskerar att isolera gruppens individer från resten av staden	Det finns inget behov av att just i den lokala bostadsmiljön knyta varken svaga eller starka band.
ANSVAR - FRIHET	Ömsesidigt beroende mellan grannar är positivt och stärker samhörigheten i ett område. Gemensamhetsanläggningar där vardagliga sysslor kan utföras är värdefulla.	Mötesplatser ska ge förutsättningar för icke-förpliktiga relationer, möjligheten att delta och möjligheten att dra sig undan.	Mötesplatser ska ske i det offentliga där vår frihet inte begränsas och möten sker genom ett individuellt val att mötas
TILLTRO TILL PLANERING	Hög	Medel	Låg

4 Metod

En studie är fylld av avväganden som kan påverka både resultat och genomförande. I detta kapitel ämnar jag att så transparent som möjligt presentera och motivera de val som görs i mötet med forskningsproblemet, vid datainsamlingen och under analysen. Med en kvalitativ forskningsansats försöker jag fånga det komplexa ämnesområde som omger den lokala gemenskapen. Genom en kvalitativ innehållsanalys baserad på det teoretiska ramverket undersöks vilka föreställningar om lokal gemenskap som genomsyrar samhällsplaneringen i Vallastaden. Avslutningsvis redogör kapitlet för begränsningar i de metodologiska avväganden som gjorts.

4.1 Mötet med forskningsproblemet

Studien placerar sig i en kategori forskning som syftar till att analysera och förstå planeringen med hjälp av en kvalitativ ansats. Gemensamt för kvalitativa ansatser är utgångspunkten att det inte är möjligt att känna omvärldens *sanna* natur eftersom vi subjektivt upplever vad vi betraktar (Loit 2014:25). Jag utgår därför ifrån en förståelse av den lokala gemenskapen som socialt konstruerad. Detta innebär att den ges olika innebörd, karaktär och rumslig utsträckning beroende på i vilket sammanhang, av vem och i vilken tid den omnämns. Jag utgår ifrån att det inte finns en ”sann” lokal gemenskap. Istället är det de olika *föreställningarna* om den lokala gemenskapen som står i centrum.

Planering är en pragmatisk verksamhet där planerare ställs inför att lösa de problem som uppstår i det lokala sammanhang där planeraren är verksam (Tunström 2009). Planeringsteoretikern John Friedmann hävdar att detta leder till ständiga teoretiska antaganden:

”Practitioners constantly work with theoretical assumptions and it is the theorist's job to make these assumptions visible and thus to help practitioners to reflect on them.”

FRIEDMANN 1998:250.

Med denna uppmaning med mig ser jag det som min uppgift att belysa antaganden om lokal gemenskap som görs inom samhällsplaneringen. Detta genom att studera Linköpings kommuns planering för Vallastaden. Gemenskapens rumsliga anknytning är ett komplext fenomen. Min förhoppning är att bidra till reflektion kring lokal gemenskap, om den behövs mer än någonsin eller om den har förlorat sin relevans.

4.2 Fallstudien

Den kvalitativa ansatsen tar sig uttryck i en fallstudie. Fallstudier fokuserar undersökningen till en enda undersökningsenhet för att på så sätt generera värdefulla insikter genom att just studera fenomenet på djupet (Denscombe 2014:92). Fallstudieforskning har tolkats utifrån olika vetenskapliga traditioner med olika syn på i vilken utsträckning som resultatet är generaliserbart eller ej (May & Perry 2011:239). Syftet med min fallstudie är att konkretisera delar av en omfattande diskussion kring lokalt förankrad gemenskap genom att studera Linköpings kommuns planeringsdokument för stadsdelen Vallastaden. Valet av Linköpings kommun baseras på stadens expansion under de senaste åren samt kommunens vision att Vallastaden ska bli ett föredöme för framtida stadsbyggnad där social hållbarhet står i fokus och där möten mellan boende uppstår (Linköpings kommun, 2013b).

4.3 Datainsamlingen

Det empiriska underlaget för analysen utgörs av fem kommunala plan- och visionsdokument om Vallastaden författade av Linköpings kommun och det vinnande utformningsförslaget från den arkitektfirma som fick uppdraget att utforma Vallastaden. Därutöver har intervjuer genomförts med en kommunal tjänsteperson vid Linköpings kommun som varit involverad i markanvisning och projektledning i Vallastaden, en anställd vid Linköpings kommunala bostadsbolag som arbetar som områdesansvarig för Vallastaden samt en boende som är ordförande i ett av fellehusens samfällighetsföreningar. Intervjuerna genomfördes tidigt i uppsatsprocessen och hade en utforskande karaktär. Intervjun med den kommunala tjänstepersonen används som komplement i analysen medans de två resterande intervjuerna inte kommer att analyseras. Dessa har istället genererat värdefull bakgrundsinformation kring Vallastaden.

Plan- och visionsdokument

Att analysera skrivna planeringsdokument för att studera planeringens föreställningar är ett vanligt tillvägagångssätt för planeringsforskare. Jag argumenterar i likhet med kulturgeografen Jon Loit (2014) att planer och visioner kan ge uttryck för vad planeringen syftar till. Centrala föreställningar om planering kan således förstås genom studier av visioner, koncept och planer.

De granskade plan-och visionsdokumenten författades mellan 2011 och 2017 under olika steg inför och under uppförandet av Vallastaden. De tidigare dokumenten presenterar en mer visionär bild av hur Linköpings kommun önskar att den nya stadsdelen kommer att bli medan de senare dokumenten sätter ett konkret ramverk hur faktisk byggnation ska utformas. Genom dokumentens skilda nivå, mellan mer symboliska visioner och mer konkreta markanvändningspåbud, skapas en större helhetsbild som motsvarar studiens syfte. Dokumenten hämtades ifrån bo-och samhällsexpot Vallastadens hemsida⁴ och presenteras nedan.

Idéprogrammet

Idéprogrammet togs fram efter att det 2011 hade beslutats att Linköping skulle ha ett bo- och samhällsexpo och programmet färdigställdes 9 januari 2012. Dokumentet presenterar en övergripande beskrivning av Linköpings kommuns visioner inför boexpo och syftade till att ”tjäna som vägledning för kommande arbete” (Linköpings kommun 2012a:3).

Tävlingsprogram

Dokumentet färdigställdes 19 mars 2012 och syftade till att få fram utformningsidéer för den nya stadsdelen och hitta en samarbetspartner för den fortsatta planeringen av området. Dokumentet innehåller riktlinjer för tävlingen, fysiska förutsättningar i tävlingsområdet samt presenterar vilka lösningar som kommunen eftersökte i tävlingen (Linköpings kommun 2012b).

⁴ <https://www.vallastaden2017.se>.

Vinnande arkitektförslaget

Tegar är namnet på planförslaget från Okidoki Arkitekter AB som stod som vinnare i arkitekttävlingen. Dokumentet innehåller ett idékoncept med både skrivna och visuella förslag till Vallastadens utformning (Okidoki Arkitekter AB, 2012). Den 18 september 2012 ställde sig kommunstyrelsen bakom att det vinnande förslaget ”Tegar” skulle ge inriktning åt detaljplanearbetet (Linköpings kommun 2013a).

Detaljplan

Detaljplanen antogs 5 juni 2013, reviderades 27 september 2013, och är den gällande detaljplanen för Östra delen av Vallastaden. En detaljplan reglerar användning av mark och vatten och hur bebyggelse får se ut (Boverket 2016). Detaljplanen fastslog ramarna för en småskaligt blandad stadsdel där social hållbarhet står i fokus. Markanvändning, gatuhierarki, byggnaders placering och uppförandet av de gemensamma fellehusen specificeras i detaljplanen (Linköpings kommun 2013a).

Kvalitetsprogram

Kvalitetsprogrammet utformades som en bilaga till detaljplanen och antogs 5 juni 2013. Kvalitetsprogrammet tar utgångspunkt i det vinnande arkitektförslaget ”Tegar” och beskriver den önskade stadsbyggnadskaraktären med syftet att verka för en helhetssyn på Vallastadens utformning och innehåll. I programmet redovisas krav och rekommendationer som kompletterar gällande regelverk. Inför bygglovsansökan inom planområdet ska byggnadsprojekt uppfylla kraven i kvalitetsprogrammet (Linköpings kommun 2013b).

Markanvisning 2017 Vallastaden

Dokumentet innehåller en inbjudan till markanvisning 2017. Markanvisningar anordnas för att avgöra vilket företag som ska få rätten att köpa mark för bebyggelse (Linköpings kommun 2018b). Dokumentet färdigställdes 7 september 2017 och innehåller visioner och de bärande idéerna för Vallastaden utifrån det vinnande arkitektförslaget samt detaljplanen. I dokumentet specificeras de fysiska förutsättningarna i de aktuella områdena för marktilldelning 2017, information om markpris och övriga kostnader. Även kriterier för bedömning av marktilldelningsanbud presenteras (Linköpings kommun 2017). Flera markanvisningar har sedan byggstarten genomförts i Vallastaden. Kriterierna för markanvisningen har justerats mellan de olika tävlingarna (Intervju 2018-06-15).

Intervjuer med ansvariga och involverade

Som ett komplement till innehållsanalysen har tre intervjuer genomförts med: en kommunal tjänsteperson som varit delaktig i Vallastadens planprocess, en anställd vid Linköpings allmännyttiga bostadsbolag Stångåstaden samt en boende i området. Intervjuerna har bidragit med insikt i Vallastadens uppbyggnad och planeringsprocessen som föranledde projektet.

De tre intervjuerna genomfördes relativt tidigt under studiens genomförande. Detta motiverade intervjuer med en utforskande karaktär där jag ville få ökad kunskap om Vallastaden för att kunna styra studien i en relevant riktning. Intervjuerna genomfördes i form av semistrukturerade intervjuer där jag hade förberett ett antal frågor jag ville få svar på. Teman som berördes var:

- Intervjupersonens egen involvering i Vallastaden
- Planeringsprocessen i Vallastaden
- Vikten av gemenskap
- Vad är en mötesplats, vad bör den vara
- Intervjupersonens vision av Vallastaden i framtiden

Den semistrukturerade intervjun följer en tematisk struktur men ger möjlighet att ställa följdfrågor och be intervjupersonen att utveckla tidigare givna svar (May 2010:162). Under de genomförda intervjuerna lät jag intervjupersonerna utveckla sina svar och ställde följdfrågor för att få veta mer. Längs ett spektrum från den kvantitativt standardiserade intervjun till den ostrukturerade intervjun som eftersöker ett kvalitativt djup (May 2010), placerar sig de genomförda intervjuerna åt det kvalitativt utforskande hållet.

Intervjuerna intar i uppsatsen en tillbakadragen roll. Utsagorna från intervjuerna har genererat värdefull bakgrundkunskap. Intervjun med tjänstepersonen vid Linköpings kommun har även fungerat för att kontrollera uppgifter som angavs i de granskade plan- och visionsdokumenten. Citat från intervjun används även som komplement i innehållsanalysen.

4.4 Litteraturstudien

För att konstruera det teoretiska ramverket inför analysen lästes litteratur om gemenskap, ”communities”, grannskap och mötesplatser. Syftet med litteraturstudien var att finna olika perspektiv på gemenskapens lokala förankring och strategier för att generera möten i närmiljön kring bostaden. Materialet som presenteras kan inte ses som en fullständig redogörelse för ämnesområdet. Den lokala gemenskapen, motsvarande den engelska termen ”community”, har fått stor uppmärksamhet i flera samvetenskapliga discipliner. Geograferna Ash Amin och Nigel Thrift (2002) presenterar flera anledningar till detta. De pekar på en fascination för kollektivets potential, direkta möten, ett historiskt arv av gemenskap och gemenskapens avgränsning till en viss plats. På grund av den omfattande forskningen inom området så har urvalet därför gjorts selektivt utifrån studiens frågeställningar.

Sökningar har gjorts via Lunds universitets sökdatabas LUBSearch, via GoogleScholar samt genom eftersökningar på Linköpings universitetsbibliotek. Utifrån de inledande lästa texterna hittades ytterligare referenser som förde litteratursökningen vidare. Litteratur har främst hämtats från den svenska kontexten men några internationella referenser används för att finna möjligheter för och kritik mot planering för lokal gemenskap.

4.5 Analysmetoden

För att besvara uppsatsens frågeställningar har den kvalitativa innehållsanalysen tillämpats. Kvalitativa innehållsanalyser är en relativt fri analysmetod som utgår ifrån att systematiskt kategorisera det text- och/eller bildmaterial som ska analyseras (Elo & Kygnäs 2008:109). Syftet med uppsatsens innehållsanalys är att tolka de studerade plan-och visionsdokumenten för att på så sätt belysa föreställningar om vad lokal gemenskap är, för att besvara den huvudsakliga frågeställningen om man *kan* planera för boendegemenskap och hur detta har skett i Vallastaden.

Att genomföra en kvalitativ innehållsanalys kräver en god förståelse för de texter som analyseras (*ibid.*). I ett första steg bekantade jag mig med dokumenten, läste igenom dem flera gånger, först ytligt och därefter mer grundligt för att leta intressanta avsnitt.

Tre perspektiv på lokal gemenskap som i figurerat i tidigare forskning kompletterades med hjälp av ytterligare forskning som framkom under litteraturstudien. Utifrån dessa perspektiv identifierades fem stycken teman som skiljde de tre perspektiven åt, synen på; *Lilla byn/Stora staden*, *Privat/Gemensamt*, *Starka band/Svaga band*, *Ansvar/Frihet* och *Tilltron till planeringen*. Sammansatt byggde detta upp ett teoretiskt ramverk som sedan applicerades på Vallastadens plan- och visionsdokument.

Vallastaden planeras inte uttryckligen för lokal gemenskap. Istället används det teoretiska ramverket för att identifiera de bakomliggande föreställningarna om en lokal gemenskap som genomsyrar de granskade plan- och visionsdokumenten. Vid kodningen utgick jag från ett tema i taget och gick noggrant igenom plan- och visionsdokumenten. Citat klipptes ut och placerades i ett annat dokument. Där lästes de sedan igen för att finna gemensamma nämnare som kunde besvara underfrågeställningarna. Att utgå från bestämda teman innebär att endast data som passar inom dessa teman har inkluderats i analysen (*ibid.*:112).

Innehållsanalyser specificerar sällan hur de teman som styr analysen ska väljas ut men betonar vikten av en god förståelse för ämneslitteraturen (Hansson & Palmgren 2016:28). I denna uppsats utformades de fem identifierade teman som skiljelinjer mellan de tre perspektiven på gemenskap. Dessa teman utformades av analytiska skäl som liknande motsatspar. Med detta inte avsett att de tre perspektiven är isolerade ifrån varandra. Det analyserade materialet kan ses placerat i ett spänningsfält snarare än isolerat positionerat i det ena eller andra motsatshörnet.

4.6 Metodologiska begränsningar

Generaliserbarhet

Det går att hävda att ett vetenskapligt meningsfullt resultat ska gå att generalisera (Dannefjord 2005). Utifrån ett krav på en *statistisk generaliserbarhet* skulle denna studie kunna ifrågasättas. Materialet är inte slumpmässigt utvalt och resultatet är inte statistiskt säkerställt. Utifrån Dannefjords argument (*ibid.*: 25) kan dock studien ses bidra till en *analytisk generaliserbarhet* om den sätts i kombination med andra studier om den lokala gemenskapens roll i samhällsplaneringen.

Subjektivitet

Kvalitativa metoder kan kritiseras för att analysens resultat är beroende av den enskilda forskaren och därmed inte bemöter vetenskapliga krav på *intrasubjektivitet*. Såväl val av litteratur, teman i det teoretiska ramverket och genomförandet av analysmetoden påverkar min tolkning. Det är därför viktigt att belysa att jag närmar mig de granskade texterna med en viss förförståelse som påverkar mina val (Bergström & Boréus 2012:40). För den kvalitativa innehållsanalysen är det därför centralt att redovisa analysprocessen på ett transparent sätt (Elo & Kygnäs 2008). För att säkerställa tillförlitligheten i studiens resultat så utgör citat en betydande del av uppsatsens analysdel. Utsnitt ur de studerade plan- och visionsdokumenten presenteras ordagrant för att läsaren ska kunna följa analysen av materialet och för att undvika att mina egna förgivettaganden appliceras på textmaterialet (jmf. Loit 2014:37).

Validitet

Allt eftersom studien fortlöpt har jag insett den komplexa innebörden av begreppet lokal gemenskap och de överlappande diskussionerna som ämnet berör. Den vetenskapliga validitetsfrågan pekar på vikten av att en studie besvarar just den fråga som den syftar till (Bergström & Boréus 2012:41). I denna studie är inte syftet att mäta lokal gemenskap utan snarare att diskutera hur den lokala gemenskapen kan relateras till samhällsplanering. Genom att utgå ifrån tre perspektiv på lokal gemenskap blir metoden att granska skrivna plan- och visionsdokument valid för att undersöka om man kan planera för en lokal gemenskap. Studien hade kunnat fördjupas genom ytterligare intervjuer genomförda *efter* textanalysen för att på så sätt kunna ställa frågor rörande de teman som där framkommit.

5 Analys

I detta kapitel presenteras och diskuteras resultatet från innehållsanalysen av Vallastadens plan- och visionsdokument. Inledningsvis diskuteras frågan: *Vilka fysiska lösningar presenteras för att ge upphov till möten mellan Vallastadens invånare, och hur kan dessa lösningar motiveras och kritiserars?* Därefter analyseras det granskade dokumenten utifrån: *Vilka föreställningar om lokal gemenskap genomsyrar plandokument och visioner för Vallastaden?* För att fånga föreställningar om lokal gemenskap analyseras materialet genom de fem teman som identifierades i det teoretiska ramverket: Lilla byn/Stora staden, Privat/Gemensamt, Starka band/Svaga band, Ansvar/Frihet och Tilltron till planeringen. Kapitlet avslutas med att innehållsanalysen sammanfattas överskådligt i en tablå.

5.1 Fysiska lösningar för möten mellan grannar

De fysiska lösningarna för möten förstås i uppsatsen som planeringens konkreta uttryck för föreställningar om lokal gemenskap. I detta avsnitt presenteras tre lösningar som betonas i Vallastadens plan- och visionsdokument. Utifrån uppsatsens mål att bidra till reflektion om teoretiska antaganden intas en kritisk position som diskuterar hur dessa lösningar utifrån det teoretiska ramverket både kan motiveras och kritiserars.

Felleshus

Felleshusen beskrivs i de granskade dokumenten som en möjlighet för att skapa möten och stärka den sociala gemenskapen i området. Genom att där förlägga ”nyttiga” aktiviteter hävdas att människor går ut i området (jmf. Jergeby och Berglunds 1998), vilket i sin tur skapar möjligheter till möten mellan boende:

”I felleshusen finns här en möjlighet att stärka den sociala gemenskapen genom att kombinera nödvändiga och frivilliga funktioner, exempelvis tvätt och odling eller postfack och fikaplats.

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:11.

Genom att placera vardagliga ”nyttomål” såsom sophantering, tvätt och postfack i anslutning till fellehuset ska därmed social interaktion genereras. Det skulle dock gå att ifrågasätta huruvida tvätt och postfack är nödvändiga funktioner i takt med att egen tvättmaskin blir vanligare och att vi i större utsträckning kommunicerar digitalt. Privatlivets expansion kan ses påverka möjligheterna i gemensamhetsanläggningar eftersom många av vardagens sysslor, till skillnad från i den tidiga 1900-talets enrumslägenhet, kan göras i hemmet eller på andra ställen i staden. För att använda Vilhelmssons (2002) begrepp så kan samhällets *inåtsträvande* och *utåtsträvande* tendenser därmed innebära utmaningar för gemensamhetsanläggningar.

Att fellehuset förvaltas av en samfällighetsförening med kvarterets fastigheter innebär i praktiken att hyresrätts- och bostadsrättsinnehavare endast indirekt ingår i samfällighetsföreningen genom sin hyresvärdas respektive bostadsrättsförening. Detta kan i sig ses skapa vissa svårigheter gällande ansvar och delaktighet. För att tala med Henriksen och Tjoras (2013) begrepp så kan dock en gemensam involvering i samfällighetsföreningen generera ett ”interaktionens svepskäl” där interaktionen koncentreras kring ett gemensamt mål vilket kan ge upphov sociala kontakter som stärker den lokala gemenskapen.

Enligt Bergmans (1991b) argument blir användarna i fellehuset hänvisade enbart till varandra. På så sätt kan hävdas att många där avstår från att inleda och utveckla kontakter i fellehuset eftersom det där är svårt att upprätthålla den önskade balansen mellan det privata och det gemensamma livet. Fellehuset blir ett halvprivat rum vars tänkta gemenskap riskerar att kännas påtvingad. Individer kan därmed undvika att vistas där eftersom det krävs ett aktivt ställningstagande att ingå eller ställa sig utanför fellehuset.

Småskalig gatustruktur

Ytterligare en fysisk lösning för att skapa möten i Vallastaden är den småskaliga gatustrukturen med smala gator:

”Inom stadsdelens kvarter finns kvartersgator i form av gränder. Dessa utformas med målsättningen att bli vistelserum, för promenader, lek och uppehåll, istället för trafikmiljöer. Gränderna skiftar karaktär, utformning och bredd från mindre platsbildningar till smala gångpassager. Oavsett vem som ansvarar för gatumiljön är småskaligheten och fotgängarperspektivet utgångspunkten.”

Målet med utformningen av gatorna var att skapa en ”ombonad och trygg rumslighet som uppmuntrar till användning och möten” (Linköpings kommun 2013b, s. 16). Två motiv för de smala gaturummen kan noteras. Dels så ses de koncentrera ett folkliv till dessa stråk vilket ska stimulera till möten:

”Strukturen ska ordnas så att människor lockas till att vistas i de offentliga miljöerna och ökar möjligheterna till spontana möten och folkliv. Rörelser koncentreras till stråk och platser för att samla människor och stimulera till möten.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012b:11.

Och så ska den täta strukturen förenkla för interaktion att uppstå:

”Och en anledning [till de smala gatuutrymmen] där var väl också att man ska kunna prata med den som går på andra sidan så här. För att få till det här mötet. Då får det inte va för långt och för bred gata för då kan man inte prata.”

INTERVJU. TJÄNSTEPERSON, 2018-06-15.

Dessa citat visar på lösningar som ska göra vardagsgemenskapen mer närvarande (jmf. Kristensson 2007). Utifrån Gehls (2011) resonemang kan social interaktion uppstå genom att människor ofta stöter på varandra. Den småskaliga gatustrukturen kan därmed ses öka möjligheterna till att invånarna ser varandra och därefter börjar utveckla sociala kontakter. I kvalitetsprogrammet framhålls detta:

”Att cyklister och fotgängare dessutom tar liten plats i gaturummen underlättar ett tätare stadsliv. Det är också lättare att hälsa på en cyklist än en bilist.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:18.

Utifrån Henriksen och Tjoras (2013) argument skulle detta uttalande kunna kritiseras. Är ett artig ”hej” från den mötande cyklisten verkligen ett möte eller är det endast en ”sammankomst”? Är det därav möjligt att skapa gemenskap baserat på att människor ofta ser varandra?

Tydliga gränser mellan privat och gemensamt

I likhet med Göransson och Lieberg (2000) betonas genomgående i Vallastadens plan-och visionsdokument vikten av att skapa tydliga gränser mellan offentliga och privata ytor. Detta kan ses i kvalitetsprogrammet:

”Samtidigt ger tydligt definierade gårdar och trädgårdar en starkt känsla av tillhörighet och tillgänglighet för de boende. Trots en tät bebyggelse finns möjligheten att visa sin egen identitet, att ha sin egen dörr och en egen trädgård.”

LINKÖPING 2013b:6.

Tydligt definierade gårdar och trädgårdar kan likt Madanipours (2003) argumentation å ena sidan förstås som bidragande till en starkt lokal gemenskap och å andra sidan som en reaktion för att skydda den privata sfären från det gemensamma. Denna balansgång återkommer gång på gång och kan illustreras med ett utdrag från arkitektförslaget:

”Strukturen ger möjlighet att bygga tätt, men ändå ha egen dörr och trädgård. Man kan ha en bibehållen individualitet och samtidigt vara en del av kollektivet.”

OKIDOKI ARKITEKTER AB 2012:2.

Som påvisat i det teoretiska ramverket återfinns skilda synpunkter på det halvprivata rummet. Å ena sidan Kristensson (2007) som påtalar den halvprivata bostadsgården som en plats där invånarna själva kan bestämma hur mycket de vill umgås med varandra. Å andra sidan Bergman (1991b) som hävdar att det halvprivata blir kravfyllt genom att det kräver ett aktivt ställningstagande att ingå eller ställa sig utanför granngemenskapen. Bostadsgården och de halvprivata rummen i form av fellehus presenteras i Vallastaden som en nyckel till att generera möten bland invånarna. De halvprivata rummen framställs inte likt Bergmans argument som kravfyllda rum utan likt Kristensson presenteras de som frivilliga mötesarenor:

”Fellehusen med sina klimatskal blir ett av Vallastadens mest iögonfallande och identitetsskapande inslag i sin egenskap av social mötesarena.”

LINKÖPING 2013b:11.

5.2 Föreställningar om lokal gemenskap

Utifrån det teoretiska ramverkets analyseras Vallastadens plan- och visionsdokument i detta avsnitt genom fem identifierade teman: Lilla byn/Stora staden, Privat/Gemensamt, Starka band/Svaga band, Ansvar/Frihet och Tilltron till planeringen.

Lilla byn/ Stora staden

Plan- och visionsdokumenten för Vallastaden uppvisar en tvådelad bild. Å ena sidan en tillbakablick mot den lilla, oskiftade byn. Å andra sidan visionen om en levande stadsdel, fylld med stadsliv. I det vinnande arkitektförslaget står:

”Tegar var ursprungligen en social försäkring mot missväxt, och ett sätt att dela på den bästa åkermarken. Samtidigt gav det förutsättningar för möten i vardagen. Med förslaget Valla tegar tar vi fasta på den sociala kapaciteten i tegindelningen och skapar de rumsliga och sociala kvalitéter som fanns i den oskiftade byn.”

OKIDOKI ARKITEKTER AB 2012:3.

Detta uttalande kan likt den förlorade gemenskapens perspektiv ses värna om de sociala kvaliteter som *fanns* i den oskiftade byn vilket underförstått innebär att dessa rumsliga och sociala kvaliteter saknas idag. Tegstrukturen beskrivs som något som gav upphov till samarbete och solidaritet när den bästa jorden delades. På samma sätt ska Vallastadens småskaliga tegstruktur generera samarbete och möten, och därigenom en lokal gemenskap i vardagen.

Med bakgrund i Tunströms (2009) beskrivning av en dominerande planeringsdiskurs genomsyras även Vallastaden av hänvisningar till stadslivet:

”Genom att samordna bostäder och verksamheter som inte är störande, ökas flödet av människor genom området både totalt sett och fördelat över dygnets olika tider. Det bör i sig på sikt leda till en ökad trygghetsupplevelse i stadsdelen.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013a:19.

I citatet ovan noteras att olika funktioner är viktiga för att generera stadsliv. ”Människan bygger staden” är Vallastadens ledord.

Likaså signalerar ju namnet *Vallastaden* i sig om att här handlar om att skapa stad, inte att skapa by. Även den intervjuade tjänstepersonen vid Linköpings kommun betonar denna blick mot den stora staden.

”Linköping håller väl på att lämna den här lilla staden o bli en större stad med mer möten o då tror jag att det är viktigt att vi följer med i själva planeringen också.”

INTERVJU. TJÄNSTEPERSON, 2018-06-15

Vallastaden skulle kunna placeras i både den förlorade gemenskapen, den räddade gemenskapen och den befriade gemenskapens perspektiv, som lovordande av såväl byliv som stadsliv. Lättare tycks vara att identifiera den gemensamma fienden som i likhet med Tunströms (2009) beskrivna planeringsdiskurs tycks vara den modernistiska staden som har splittrat såväl lokal gemenskap i den lilla byn som utspridd gemenskap i den stora staden.

”Det vinnande förslaget ’Tegar’ utgår från den uppdelning som fanns förr och även den bygemenskap som fanns i de här byarna [...] Det är lite det man ser idag i gamla innerstäder för där finns de här tegarna och husen är lite olika och så. Och ju längre ut man kommer desto mer miljonprogram blir det [...] Vi kände väl att vi vill att det ska hålla. Eller det vinnande förslaget ville [...] att man skulle utgå ifrån detta för att få livet.”

INTERVJU. TJÄNSTEPERSON, 2018-06-15.

I citatet framhålls åter bygemenskapen. Men också en vision om en fysisk struktur likt den som går att finna i gamla innerstäder, motsvarande den ”traditionella staden”, som tycks generera stadslivet. Miljonprogrammet presenteras i stället som motsatsen till vad Linköpings kommun önskar sig.

I Vallastaden samexisterar både en önskan om den lilla byns gemenskap och den traditionella stora stadens stadsliv. Detta kan med bakgrund i Tunströms (2009) avhandling förstås som en reflektion av en nutida svensk planeringsdiskurs.

Privat/Gemensamt

En av Linköpings kommuns målsättningar med Vallastaden är att:

”skapa förutsättningar för att positiva sociala nätverk uppstår genom att ta hänsyn till människans hela behov.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012a:14.

Vad som i denna mening avses med *positiva* sociala nätverk specificeras inte. Skiljelinjen mellan det privata och det gemensamma är dock ständigt närvarande i Vallastadens dokument. Å ena sidan beskrivs gemensamma lokaler som viktiga mötesplatser. Å andra sidan beskrivs åtgärder för att minska insyn och göra trädgårdar mer privata:

”Ett staket eller en mur får gården att upplevas privat både för betraktaren på gatan och för den boende. Det kan vara det som gör att man vågar göra gården lite mer exklusiv och det som gör att gården känns som en trygg del av bostadsmiljön. Samtidigt skapar planket eller muren en viss positiv spänning utifrån – vad finns innanför? Titta! En glugg, här kan man kika in – oh! Vilken fin gård, med druvor och blåregn!”

LINKÖPING 2013b:10.

Utifrån denna beskrivning ses gränsdragningen som positiv som för individen som får en trygg privat trädgård samtidigt som det offentliga/gemensamma berikas med spänning och nyfikenhet. I likhet med Göransson och Liebergs (2002) och Olsson et als. (1997) argument ses detta möjliggöra en efterfrågad distans till grannen, i enlighet med den räddade gemenskapens perspektiv.

Gränsdragningen mellan den privata och den gemensamma sfären kan utifrån den förlorade gemenskapens perspektiv ses i planeringen för fellehusen. Fellehusens växthus presenteras som en trygg lekplats och det uppvärmda huset lämpar sig väl för kalas. Likt den tidiga grannskapsplaneringens syfte att underlätta för barnfamiljer kan liknande intentioner anas i Vallastaden. Genom gemensamma bostadskomplement kan hävdas att ett kollektivt liv naturligt uppstår.

Även den räddade gemenskapens perspektiv, som betonar frivilligheten i grannkontakterna, skulle kunna hävdas. Att gå in i fellehuset är ett val och skulle i likhet med Göransson och Liebergs (2000) argumentation kunna vara ett val om att uppehålla sig i ett utrymme där social kontakt kan uppstå. I likhet med gården eller trapphuset skulle det därför kunna argumenteras för att det finns ett självbestämmande över när och av vem den privata gränsen ska överskridas. Detta markeras med frivilligheten i att vistas i fellehuset och möjligheten att gå ut och tillbaka in i sitt privata hem (jmf. Olsson et .al. 1997).

Utifrån den befriade gemenskapens perspektiv skulle dock fellehusen kunna kritiserats för att utgöra en påtvingad form av gemenskap på invånarna i Vallastaden. Att gå in genom en dörr till en särskild lokal för gemenskap kan ses försvåra möjligheten att smidigt dra sig undan. Fellehusets innehåll i form av ett växthus, övernattningsrum och vistelserum som är bokningsbart tyder dock på att det först och främst inte kommer att bli en social arena där kvarterets invånare möts förutsättningslöst utan istället en lokal som de boende kan utnyttja som extra yta när den egna bostaden är för liten:

”Tillgång till samlingslokal med kök och övernattningsrum är komplement som ger mervärde till fastigheterna i kvarteret. Ett kompaktare boende på en mindre yta ger ett större behov/nytta för fastigheterna att ha tillgång till de gemensamma funktioner som beskrivits.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013a:17.

Utifrån en sådan beskrivning, liknande den befriade gemenskapens perspektiv, kan fellehuset ses som en funktion som de boende kan använda för att möta sina bekanta (oberoende av var dessa bor) snarare än att just möta sina grannar.

Starka band/Svaga band

Upprepade gånger i plan-och visionsdokumenten poängteras att Vallastaden ska utformas för att stärka sociala band. Detta kan noteras i följande citat från både det inledande idéprogrammet, den reglerande detaljplanen och den senare markanvisningen:

”Planering av närmiljön, grannskapet och hela bostadsområdet blir viktigt för att *stärka de sociala banden hos de boende.*”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012a:14 (min kursivering).

”Även etableringen av gemensamma lokaler/mötesplatser i kvarteren bidrar till att *stärka byggandet av sociala nätverk i området.*”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013a:19 (min kursivering).

”En grundidé i Vallastaden är att skapa mötesplatser och möjligheter till att *stärka den sociala gemenskapen.*”

LINKÖPINGS KOMMUN 2017:30 (min kursivering).

Utifrån de tre gemenskapsperspektiven går det här att utesluta den förlorade gemenskapens perspektiv eftersom en gemenskap i just det lokala sammanhanget betonas. Dock påtalas inte hur starka de sociala banden mellan de boende ska bli och inte heller vad som är utgångsläget. De sociala banden ska just ska *stärkas* och att den fysiska planeringen anses kunna bidra till detta. Å ena sidan betonas likt den förlorade gemenskapens perspektiv anonymiteten som problematisk, som att den innebär otrygghet. Istället ska en ombonad rumslighet skapas:

”Små fastigheter och bostadshus med måttligt antal lägenheter minskar anonymiteten gentemot grannar och ökar tryggheten.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:16.

”Utformningen av gator och torg sker med utgångspunkten att skapa en ombonad och trygg rumslighet som uppmuntrar till användning och möten.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:11.

Å andra sidan betonas i Vallastaden, likt den räddade gemenskapens perspektiv, de svaga banden genom hänvisningar till offentlighet och stadsliv.

”Strukturen ska ordnas så att människor lockas till att vistas i de offentliga miljöerna och ökar möjligheterna till spontana möten och folkliv.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012b:11.

Planeringens roll för att förstärka banden presenteras som central. Framförallt möten i vardagen lyfts fram. I de tidigare dokumenten betonas möten som korsar stadsdelens gränser:

”Strukturen ska ge möjlighet för unga, gamla, *de som bor och verkar och de som besöker området att mötas*. Vallastaden ska ge plats för att det oväntade uppstår i mötet mellan forskare, studenter, boende, skolungdom, besökare, näringsliv och kulturliv.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012b:10 (min kursivering).

Här är det oväntade mötet centralt och svaga band hävdas kunna generera oväntade informationsutbyten. Utifrån analysen av det granskade materialet noteras att de plandokument som formulerades efter att arkitektförslaget ”Tegar” (2012) blev vägledande för arbetet tenderar att rikta in sig mer på möten *mellan boende inom kvarteret*:

”En ordnad gemensam ’mötesplats’ som fellehuset med tillhörande växthus utgör bedöms också ge positiva effekter i form av ökade sociala kontakter och möten *mellan de boende i kvarteret*.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013a:17 (min kursivering).

”Möjligheten till privata gårdsbildningar ökar variationen och attraktiviteten att vistas ute och bidrar på så sätt till liv och *möten grannar emellan*.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:10 (min kursivering).

Detta skulle kunna tala för ett ökat stöd för föreställningen om starka band för att en lokal gemenskap ska uppstå (den förlorade gemenskapens perspektiv). Med bakgrund i den planeringsdiskurs som beskrivs av Tunström (2009) skulle de presenterade uttalandena dock även kunna tala för den räddade gemenskapens perspektiv. Med utgångspunkten i att möten är av godo är enbart de därmed inte heller tvingande. Som Urban (2002) argumenterar för, ges därmed möjlighet till ett socialt lokalt liv med önskvärda och inte allt för förpliktigande grannkontakter.

Ansvar/Frihet

De gemensamma lokalerna beskrivs i tävlingsprogrammet som baserade på värden av medinflytande, delaktighet och gemenskap bland invånare och verksamma i området (Linköpings kommun 2012b:11). Genom att alla kvarterets fastigheter ska vara delaktiga i fellehusen kan detta utifrån den befriade gemenskapens perspektiv kritiseras för att vara tvingande då kvarterets fastigheter per automatik är delägare i en samfällighetsförening. Utifrån den förlorade gemenskapens perspektiv skulle fellehusens tanke istället kunna hyllas. Genom att fastighetsägare engagerar sig i en samfällighetsförening ställs de inte bara inför gemensamma problem utan de får också något gemensamt att rikta sin uppmärksamhet emot (jmf. *interaktionens svepskäl*, Henriksen & Tjora 2013). Detta kan ses som ett försök som, likt den tidiga grannskapsplaneringen, fokuserar på att åter knyta samman grannarnas vardagsliv och därigenom återupprätta ett ömsesidigt beroende av varandra som genererar en lokal gemenskap.

Utifrån bakgrunden av en planeringsdiskurs om ett levande stadsliv (jmf. Tunström 2009) presenteras dock även en bild av det fria, individuella livet som inte är knutet till ett gemenskapsbyggande. I tävlingsprogrammet finns en berättelse om det framtida Vallastaden:

”Det är något lekfullt och lite galet över hela Vallastaden. Folk bygger nytt och bygger om, flyttar in och flyttar omkring. Planterar och odlar upp. Det ändrar sig hela tiden. Byter färg. Jag gillar det, det ger sådan energi. Det är som om stället lever sitt eget liv.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2012b:2.

Här presenteras stadslivet som något föränderligt och individuellt, likt den befriade gemenskapens perspektiv. Om människor flyttar in, flyttar andra också ut och nya kontakter måste tas, vilket kan ses som försvårande av ett lokalt gemensamhetsbygge. Dock skulle kanske en friare tolkning förstå det tillåtande stadslivet är just det gemensamma som invånarna skapar sitt sammanhang kring.

Den smala gatustrukturen och småskaligheten i stadsdelen presenteras även den utifrån en flerdimensionerad bild av föreställningen om ansvar och frihet i stadsdelen:

”Småskaligheten och det tydliga ansvaret för den egna teggen ger en zon där boende känner sig hemma och fria att sätta sin egen prägel.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:10.

I den egna teggen bor vanligtvis även andra hushåll än du själv. Således kan uttalandet ovan ge uttryck för att det finns både ett gemensamt ansvar, en gemensam trygghet och en gemensam frihet att utforma teggen.

Tilltron till planeringen

Tilltron till planeringens möjlighet att skapa förutsättningar för gemenskap är hög i Vallastaden. Dock undviks ofta rent deterministiska uttalanden. Istället riktas fokus mot åtgärder som kan öka just *förutsättningarna* för möten och lokal gemenskap. I kvalitetsprogrammets (2013b) inledande rader står:

”Programmet behandlar främst faktorer i den fysiska miljön som har stor inverkan på förutsättningarna för Vallastaden att bli en miljömässigt och socialt hållbar samt en gestaltungs-mässigt attraktiv stadsdel.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:2.

Fokus är således på att genom den fysiska miljön öka förutsättningarna för att lokal gemenskap ska uppstå och öka chanserna till möten i vardagen:

”Entréerna ligger tätt och vända mot gatan, vilket ger förutsättningar för spontana möten i vardagen och *förbättrade möjligheter för stadens* invånare att lära känna varandra.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:6.

”En tät stadsdel *ökar chansen till möten i vardagen* och ger bättre underlag för service, såväl kommersiell som offentlig.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2017:5.

Dessa uttalanden kan i enlighet med den kritik Churchman (1999) riktar mot planeringsvisioners deterministiska språk ses betona att det faktiskt inte går att bevisa att en tät stadsdel ökar antalet möten i Vallastaden.

Kanske går det att argumentera för att en tät stadsdel gör att fler människor ser varandra (jmf. Gehl) men utifrån Henriksen och Tjoras (2013) striktare definition av ett möte så krävs mer än så för att social interaktion ska uppstå och för att grannar ska lära känna varandra. Istället ges uttryck för en tilltro till planeringen som möjliggörare men inte avgörare. Detta i likhet med den räddade gemenskapens perspektiv.

Men denna bild är inte glasklar. Även deterministiska uttalanden kan noteras:

”Små fastigheter och bostadshus med måttligt antal lägenheter minskar anonymiteten gentemot grannar och ökar tryggheten.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:11.

”Samtidigt ger tydligt definierade gårdar och trädgårdar en stärkt känsla av tillhörighet och tillgänglighet för de boende.”

LINKÖPINGS KOMMUN 2013b:6.

”En ordnad gemensam ’mötesplats’ som fellehuset med tillhörande växthus utgör bedöms också ge positiva effekter i form av ökade sociala kontakter och möten mellan de boende i kvarteret.” [så!]

LINKÖPINGS KOMMUN 2013a:17.

Här används det deterministiska språkbruk som Churchman varnar för. Småskaligheten minskar anonymiteten och ökar tryggheten. Tydligt definierade trädgårdar skapar tillhörighet och tillgänglighet och fellehuset ökar antalet möten mellan kvarterets boende. Kritiker likt Churchman skulle här ställa frågan, hur kan vi veta att människor faktiskt agerar såsom den fysiska miljön påbjuder? Känner sig grannar i ett småskaligt utformat område mindre anonyma inför varandra? Stärks känslan av tillhörighet när gården är tydligt avgränsad? Kommer kvarterets invånare att skapa kontakt med varandra i fellehuset? I enlighet med Churchman är detta inget vi kan förutsäga. Kritiker som Bergman (1991b) skulle möjligen hävda att Vallastadens påbjudna gemenskap av de boende kan upplevas som påtvingad.

Vallastadens plan-och visionsdokument uppvisar en medelhög och hög tilltro till planeringen. I de granskade dokumenten samsas mer försiktiga antaganden om att den fysiska miljön kan öka chanserna och förbättra förutsättningarna för möten och gemenskap med mer deterministiska uttalanden där mänskliga beteenden förutses genom den fysiska planeringen.

Således återfinns både den räddade och den förlorade gemenskapens perspektiv i Vallastadens tilltro till planeringen.

Sammanfattningsvis visas nedan en uppställning av innehållsanalysens resultat:

Tablå 2: Föreställningar om lokal gemenskap i planeringen för Vallastaden, utifrån det teoretiska ramverket (se 3.3)

TEMA:	Vallastaden
LILLA BYN / STORA STADEN	Den oskiftade byn hade en bygemenskap som har gått förlorad. Men den stora staden har intagit en ny form där ett myllrande stadsliv skapar eftersträvarvärda sociala kvaliteter och trygghet. Den modernistiska staden med sin trafikseparering och förortsbyggande har skapat problem. <i>Förlorade, Räddade och Befriade gemenskapen</i>
PRIVAT/ GEMENSAMT	Gemensamma lokaler är viktiga mötesplatser som kan skapa förutsättningar för sociala kontakter. Samtidigt är det viktigt att ha en balans mellan det privata och det gemensamma och exempelvis privata trädgårdar ska ramas in för att det gemensamma inte ska inkräkta på den privata sfären. De gemensamma lokalerna fungerar dock även som boplingsbara lokaler för privata tillställningar. <i>Förlorade, Räddade och Befriade gemenskapen</i>
STARKA BAND / SVAGA BAND	De sociala banden mellan grannar ska stärkas. Anonymitet mellan grannar skapar otrygghet. Detta ska avhjälpas med att planera för en ombonad rumslighet som skapar trygghet. Ett ökat stadsliv lockar människor till att vistas i de gemensamma rummen vilket ökar chansen till möten. <i>Förlorade och Räddade gemenskapen</i>
ANSVAR / FRIHET	Att kombinera nödvändiga och frivilliga aktiviteter ökar möjligheten för att skapa kontakt mellan grannarna. Alla kvarterets fastigheter ska vara delaktiga i fellehusets samfällighetsförening. Den småskaliga strukturen ger en känsla för den egna tegeu där de boende upplever frihet att sätta sin egen prägel. <i>Förlorade och Räddade gemenskapen</i>
TILLTRO TILL PLANERING	Medel-hög. Planeringen kan skapa förutsättningar för att möten sker. <i>Förlorade och Räddade gemenskapen</i>

6 Slutsats

Uppsatsens syfte var att undersöka hur Vallastaden har planerats för att skapa en lokal gemenskap. De granskade plan- och visionsdokumenten analyserades genom ett teoretiskt ramverk för att besvara huvudfrågeställningen: *Kan man planera en stadsdel för att skapa en lokalt förankrad gemenskap och hur har det skett i Vallastaden?*

Vallastaden planeras för gemensamma lokaler, intima gaturum och tydliga gränser mellan det privata och det gemensamma. Genomgående är en betoning av den täta, småskaliga stadsmiljön som, i enlighet med Tunströms (2009) planeringsdiskurs, ska generera spontana möten. De fysiska lösningarna som presenteras kan motiveras utifrån Jergeby och Berglunds (2000) argument att planering som fokuserar på ”nyttiga” aktiviteter som invånarna *måste* genomföra ökar chansen för att invånare faktiskt möts. Den täta strukturen, med smala gaturum ökar chansen till att invånarna ser varandra och efter hand skapar kontakter (Gehl 2013). Den tydliga gränsdragningen mellan det privata och det offentliga möjliggör för invånarna att upprätthålla den distans till grannen som de flesta boende, enligt Olsson et al. (1997) och Göransson & Lieberg (2002), önskar.

Kritik kan dock riktas mot de fysiska lösningar som syftar till att skapa möten bland de boende i Vallastaden. Henriksen och Tjora (2013) ifrågasätter det antagande som i Vallastaden görs, att rumslig täthet i sig skapar möten. Med sin striktare definition av *möten* hävdar de att sociala sammanhang som riktar uppmärksamheten mot något gemensamt krävs för att sociala kontakter ska skapas. Fokus på att generera möten kring vardagliga måsten kan i sig också kritiseras utifrån privatlivets expansion där färre och färre måsten är knutna till det lokala grannskapet. Att i Vallastaden påbjuda gemensamma lokaler som platser för gemenskap och möten mellan grannar kan enligt Bergman (1991b) kritiseras för att skapa en påtvingad gemenskap som får motsatt effekt när den påbjudna gemenskapen skaver mot de individuella behoven (jmf. Stenberg 2011).

Planeringen av Vallastaden genomsyras av alla tre perspektivens föreställningar om gemenskap även om den befriade gemenskapens perspektiv inte är lika närvarande i Vallastaden som de övriga två. Detta visar på den komplexitet som finns i Vallastadens planering för lokal gemenskap.

Analysen visar dock på en tilltro till att det går att planera för lokal gemenskap, framförallt att det går att fysiskt planera för att skapa förutsättningar för möten mellan Vallastadens invånare.

I Vallastaden motiveras planering för lokal gemenskap utifrån såväl en föreställning om en förlorad bygemenskap som ett förlorat ”traditionellt” stadsliv. Detta kan förstås genom att placera Vallastaden i Tunströms (2009) beskrivna planeringsdiskurs där den modernistiska staden utgör en gemensam fiende. Gränsen mellan det privata och det gemensamma betonas samtidigt som möten beskrivs som enbart positiva. De sociala banden ska stärkas samtidigt som en balans mellan det privata och det gemensamma ska bibehållas. Planeringen för lokal gemenskap i Vallastaden reflekterar en ständig balansgång mellan det privata och det gemensamma. När det analyserade materialet sätts i kontexten av den planeringsdiskurs som Tunström (2009) beskriver får diskussionen ett ökat djup. Denna planeringsdiskurs ses spänna över samtliga tre perspektiv på lokal gemenskap som används i det teoretiska ramverket.

Analysens resultat tyder på att det teoretiska ramverket endast kan ge ett resonerande svar som kan bidra till reflektion snarare än ett faktiskt ja eller nej svar på om det går att planera för gemenskap. Den historiska redogörelsen visar på att tidigare planering både har hävdat det möjligt och omöjligt att planera för lokal gemenskap. I Vallastaden görs nu insatser för att återskapa vardagliga mötesplatser, detta kan förstås som att planering lokal gemenskap fortsatt är relevant trots en tilltagande digitalisering som gör oss mindre beroende av det lokala närområdet. Framtiden får dock utvisa om Vallastadens planering faktiskt kan generera en känsla av sammanhang till de boende.

6.1 Avslutande reflektion

För att vi ska kunna planera för en lokal gemenskap hävdar jag att det också måste finnas en önskan om gemenskap hos individen. Som Stenberg (2011) beskriver, skaver det när det förhållandet mellan det gemensamma och det individuella upplevs vara i obalans. När gemenskapen känns för mycket. Eller för lite. Hur mycket social interaktion vill invånarna ha? Hur? Och När? Dessa anser jag är de centrala frågorna som bör reflekteras kring för att vi ska kunna planera för en lokal gemenskap som skapar trivsel och upplevelser av att vara del av en betydelsefull social värld.

Den kritik mot en planering för lokal gemenskap som presenteras i uppsatsen hävdar att dessa tar utgångspunkt i en förenklad bild av ”mötet” (jmf. Tunström 2009; Gabrielsson 2006). För att i Vallastaden bemöta denna kritik krävs således en reflektion kring ”mötet” som även inkluderar en förståelse av att möten kan också kan vara ofrivilliga och upplevas som negativa.

När Linköpings kommun beskriver hur fellehusen ska stärka den lokala gemenskapen känner jag mig tveksam. Likt Bergmans (1991b) kritiska argument så finns en risk att gemenskapen blir påbjuden och avskräckande. Den historiska genomgången visar på att gemensamhetsanläggningar tidigare har kritiserats för att de inte har använts så mycket som väntat. I vilken grad fellehusen kommer att användas återstår dock att se i utvärderande studier längre fram.

Likt Friedmans ord i inledningen så har min uppsats varit styrd av en vilja att skapa reflektion kring olika föreställningar om lokal gemenskap. I motsats till Baumans förståelse av community-begreppet anser jag att lokal gemenskap inte är entydigt positivt då det både kan vara exkluderande för de som inte anses tillhöra gruppen (jmf. Tunström 2009; Gabrielsson 2007) och upplevas påträngande hos de som upplever gemenskapen för stark. Mer reflektion hos planerare skulle kunna generera ökad förståelse och transparens till de förgivettaganden som görs. I den ”stadslivsdiskurs” som Tunström (2009) beskriver så kan dessa förgivettaganden lätt susa förbi. Men, det är viktigt att komma ihåg att planeringsverksamheten just är pragmatisk. Ytterst är kommunal samhällsplanering styrd av den politiska dagordningen. Mängden reflektion som kan krävas av kommunala planerare måste därmed förstås i relation till planerarnas ”spelutrymme” och vad de kan rå över. Med detta inte sagt att planerarnas roll är utan betydelse.

De tre perspektiven på gemenskap, den förlorade, den räddade och den befriade gemenskapen ger ingen heltäckande förklaring till hur det i Vallastaden planeras för gemenskap. Genom att placera det teoretiska ramverket i en bakgrund av Tunströms (2009) beskrivna planeringsdiskurs har dock diskussionen kunnat fördjupas. Som påvisat i analysen löper ”stadslivsdiskursen” över de tre perspektiven på lokal gemenskap.

Det eftersträvade stadslivet förstås av Tunström som en sorg över ett förlorat stadsliv. Därmed är det något som har ”gått förlorat” i likhet med den förlorade gemenskapens perspektiv, samtidigt bygger stadsliv på rörelsen i den stora staden i likhet med den befriade gemenskapens perspektiv.

För att jag utifrån materialet skulle kunna tolka föreställningar om lokal gemenskap applicerades ett stort och komplext teoretiskt ramverk. I efterhand är jag självkritisk till uppsatsens tunga teoriavsnitt. Utifrån syftets fråga om man *kan* planera för lokal gemenskap är de resonerande argumenten nästintill outtömliga. Hade jag genomfört studien igen hade jag förflyttat fokus till de yrkesverksamma planerarna i Vallastaden för att generera ett mer lättläst och tillgängligt resultat som än mer kan bidra till reflektion kring planering för lokal gemenskap hos just denna yrkeskategori.

Såsom flera gånger upprepats i uppsatsen så hävdar jag att lokal gemenskap inte är ett enbart positivt begrepp. Framför allt begreppets exkluderande följder om det förutsätter en likhet innanför gränserna och olikhet utanför (jmf. Paddison 2001; Tunström 2009). Segregation och exkludering är två centrala begrepp som bör diskuteras i en reflekterande uppsats om lokal gemenskap. I denna uppsats har begreppen inte fått sitt förtjänade fokus i och med Vallastadens unga ålder, Vallastaden är fortsatt under uppbyggnad och inflytt. Ett fokus på inkludering/exkludering i den lokala gemenskapen hade krävt kunskap och förståelse för vem som bor i området, vem som vistas där och hur området sätter upp både fysiska, ekonomiska och mentala barriärer för de som inte är ”önskade” i Vallastaden. Med detta sagt vore det om ett antal år värdefullt att genomföra en studie med fokus just på inkluderande och exkluderande tendenser i Vallastaden. Detta hade kan bidra med värdefull information kring diskussionen om lokal gemenskap.

Avslutningsvis kan jag konstatera att Vallastadens planering för lokal gemenskap har många aspekter och utgör del av en komplex relation mellan samhällsplaneringen och föreställningar om lokal gemenskap. Studien tyder på att den lokala gemenskapen inte har förlorat sin relevans, vilket inte minst manifesteras i den dominerande stadslivsdiskursen som löper som en röd tråd i bakgrunden av de granskade dokumenten. Med denna uppsats hoppas jag bidra till en reflektion kring de förgivettaganden som görs i planeringen för lokal gemenskap.

7 Referensförteckning

- Amin, Ash. & Thrift, Nigel. 2002. *Cities: reimagining the urban*. Malden: Polity.
- Berglund, Ulla & Jergeby, Ulla. 1998. *Stadsrum - människorum: att planera för livet mellan husen*. Stockholm: Byggnadsrådet
- Bergman, Bosse. 1991a. Från storstadspessimism till stadslivsidealens renässans I Bergman, B., Hjärne, L. & Olsson, S. *Stadsliv och grannskap*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning [distributör], 19–53.
- Bergman, Bosse. 1991b. Om stadslivsidealets konsekvenser för det goda boendet I Bergman, B., Hjärne, L. & Olsson, S. *Stadsliv och grannskap*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning [distributör], 80–96.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). 2012. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Boverket. 2008. *Gårdsutveckling i miljöprogramsområden*.
https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2008/gardsutveckling_i_miljoprogramsomraden.pdf (Hämtad 2018-08-15)
- Boverket. 2016. Detaljplanering. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/detaljplanering/> (Hämtad 2018-07-21).
- Churchman, Arza. 1999. Disentangling the Concept of Density. *Journal of Planning Literature*. 13 (4):389–411. <https://doi.org/10.1177%2F08854129922092478> (Hämtad 2018-07-28)
- Dannefjord, Per. 2005. Metod och problem: en inledning till sociologisk analys. I Bergman, P. & Olofsson, G. 2005. *Samhällsvetenskapens hantverk*. Lund: Arkiv, s. 13–46.
- Denscombe, Martyn. 2016. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Elo, Satu. and Kyngäs, Helvi. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62:107-115. doi:[10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x) (Hämtad 2018-08-23)
- Franzén, Mats & Sandstedt, Eva. 1981. *Grannskap och stadsplanering: om stat och byggande i efterkrigstidens Sverige = Nachbarschaft und Stadtplanung: über Staat und Bauen im Schweden der Nachkriegszeit*. Diss. av båda förf. Uppsala: Univ.
- Friedmann, John. 1998. Planning theory revisited. *European Planning Studies*, 6: 3: 245-253.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=744699&site=eds-live&scope=site> (Hämtad 2018-08-15)
- Gabrielsson, Catharina. 2007. *Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar*. [elektronisk resurs] Diss. Stockholm: Kungliga Tekniska högskolan, 2007 <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-4271> (Hämtad 2018-07-05)
- Granovetter, Mark. 1983. The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 1:201–233 <http://www.jstor.org/stable/202051> (Hämtad 2018-06-18)
- Göransson, Sten & Lieberg, Mats. 2000. Bra bostadsgårdar och socialt samspel. I Torseke Hulthén, K. *Bra bostadsgårdar - här vill vi bo!* Stockholm: Svensk byggtjänst.
- Hansson, Fanny & Palmgren, Malin. 2016. *Syns du inte så finns du inte: Platsmarknadsföring inom fysisk planering – en fallstudie i Västervik*. Masteruppsats. Blekinge Tekniska Högskola. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A935052&dswid=-6052> (Hämtad 2018-07-21)

- Holmqvist, Tobias. 2014. Linköping flyttar fram bomässan. *SVT*. 3 februari.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/linkoping-flyttar-bomassan-till-2017> (Hämtad 2018-07-21)
- Jönsson-Brydsten, Monika. 2008. *IT i boendet: en infrastruktur för vardagslivet*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-8386> (Hämtad 2018-07-11)
- Kristensson, Eva. 2007. Bostadsgården: vardagsrum, lekplats, mötesplats och utsikt. Stockholm: Formas. <http://www.formas.se/sv/Om-Formas/Formas-Publikationer/Rapporter/Bostadsgarden/> (Hämtad 2018-08-02)
- Linköpings kommun. 2010. *Översiktsplan för Staden Linköping*.
<https://weblisher.textalk.se/linkoping/10op/> (Hämtad 20180801)
- Linköpings kommun. 2012a. *Idéprogram LinköpingsBo2016*.
https://www.vallastaden2017.se/custom/uploads/2017/05/vallastaden2017_ideprogram.pdf (Hämtad 2018-04-16)
- Linköpings kommun, 2012b, *Allmän arkitektävling Vallastaden*.
https://www.vallastaden2017.se/custom/.../05/vallastaden2017_tavlingsprogram.pdf (Hämtad 2018-04-08)
- Linköpings kommun. 2012c. *Juryutlåtande Vallastaden – allmän arkitektävling*
<https://www.vallastaden2017.se/custom/uploads/2017/05/Vallastaden-juryutlatandetryck.pdf> (Hämtad 2018-04-18)
- Linköpings kommun. 2013a. *Detaljplan i Västra Valla för del av INTELLEKTET 1 m.fl*
<http://www.linkoping.se/contentassets/17fb43bd6b7a4ce89a6c88f9238888ef/bilaga-b---detaljplanebeskrivning.pdf?4a55d1> (Hämtad 2018-07-11).
- Linköpings kommun. 2013b. *Kvalitetsprogram*.
https://www.vallastaden2017.se/custom/uploads/2017/05/vallastaden2017_kvalitetsprogram.pdf (Hämtad 2018-04-01).
- Linköpings kommun. 2017. *Markanvisning 2017 Vallastaden*.
http://www.linkoping.se/contentassets/325b0234f1434fd3a87ad20adc941fc5/markanvisning-2017-vallastaden_low.pdf?4a564f (Hämtad 2018-07-11)
- Linköpings kommun. 2018a. *Vallastaden*. <http://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/stadsutveckling/vallastaden-2017/> (Hämtad 2018-07-07)
- Linköpings kommun. 2018b. *Markanvisning*. <http://www.linkoping.se/naringsliv-och-arbete/mark-och-lokaler/markanvisning/> (Hämtad 2018-08-01)
- Loit, Jon. 2014. *En stad i världsklass – hur och för vem?: en studie om Stockholms sociala stadsplanering*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2014 <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A757075&dswid=-7412> (Hämtad 2018-04-15)
- Madanipour, Ali. 2003. *Public and private spaces of the city*. New York, NY: Routledge.
- May, Tim. 2011. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- May, Tim & Perry, Beth. 2011. Fallstudieforskning. I May, T. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Okidoki Arkitekter AB. 2012. *Tegar*.
https://www.vallastaden2017.se/custom/uploads/2017/05/vallastaden_tegar.pdf (Hämtad 2018-06-20).
- Olsson, Sören. 1991. Grannskapet som socialt ideal och som planeringsidé I Bergman, Bosse, Hjärne, Lars & Olsson, Sören. *Stadsliv och grannskap*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning [distributör], 55–79.
- Olsson, Sören, Cruse Sondén, Gerd & Ohlander, Marianne. 1997. *Det lilla grannskapet: gårdar, trapphus och socialt liv*. Göteborg: Centrum för byggnadskultur i västra Sverige

- Paddison, Ronan. 2001. Communities in the City I Paddison,R.(red.) *Handbook of urban studies* []. London: SAGE, s. 194–205. <http://dx.doi.org/10.4135/9781848608375.n12> (Hämtad 2018-07-05)
- Putnam, Robert D. 2001. Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse. 1. uppl. Stockholm: SNS förl.
- Saarkoppel, Hilda. 1972. Grannkontakt och bostadsintegration: En målkonflikt. *Sociologisk forskning*, 4, 252–258. https://www-jstor-org.ludwig.lub.lu.se/stable/20851555?seq=1#page_scan_tab_contents (Hämtad 2018-06-30).
- Smedberg, Anna & Wallsson, Anna. 2017. Tvättstugans era är förbi i nya hem. *Hem & Hyra*. 2017. 26 januari. <https://www.hemhyra.se/nyheter/tvattstugans-era-ar-forbi-nya-hem/> (Hämtad 2018-08-15)
- SOU 1973:24. Servicekommittén. *Boendeservice* 7. https://weburn.kb.se/metadata/629/SOU_216629.htm (Hämtad 2018-08-03)
- Statistiska Centralbyrån. 2018. *Folkmängd efter region och år*. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/?rxid=f45f90b6-7345-4877-ba25-9b43e6c6e299# (Hämtad 2018-07-24)
- Stenberg, Henrik. 2011. *Gemenskapens socialpsykologi*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Tunström, Moa. 2009. På spaning efter den goda staden: om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2009. <http://www.diva.portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A241251&dswid=-7519> (Hämtad 2018-06-13).
- Thompson, James. 2013. Beyond the Neighborhood: Community at the Urban Scale. *The International Journal of the Constructed Environment*. 3(2): 167- 179. <http://port.academia.edu/JamesThompson1> (Hämtad 2018-07-05)
- Urban, Susanne. 2002. *Grannskap, idé och planering: en genomgång av svenska och internationella studier med anknytning till grannskapsplanering* /. Gävle: Institutet för bostads- och urbanforskning. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-7491> (Hämtad 2018-05-31).
- Urban, Susanne. 2009. Grannskapet som planeringsenhet. I Graninger, G. & Knuthammar C. *Samhällsbyggande och integration: frågor om assimilation, mångfald och boende*. s. 67–86. <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A271603&dswid=-7058> (Hämtad 2018-06-30).
- Vallastaden2017, <https://www.vallastaden2017.se> Använd under april, maj, juni, juli 2018.
- Vilhelmson, Bertil. 2002. *Rörlighet och förankring: geografiska aspekter på människors välfärd*. Göteborg: Kulturgeografiska inst., Handelshögskolan, Göteborgs univ.
- Wellman, Barry. 1979. The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers. *American Journal of Sociology*, 84(5), 1201-1231. https://www-jstor-org.ludwig.lub.lu.se/stable/2778222?seq=1#page_scan_tab_contents (Hämtad 2018-07-25)
- Åhrén, Uno. 1945. *Bilaga till bostadssociala utredningen*. SOU 1945:63. [https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1945/1945_63\(librisid_13576719\).pdf/](https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1945/1945_63(librisid_13576719).pdf/) (Hämtad 2018-07-01).

Muntliga källor

Tjänsteperson. Linköpings kommun. Intervju 2018-06-15.

Områdesansvarig. Stångåstaden. Intervju 2018-06-14.

Boende i Vallastaden. Intervju 2018-07-09.